

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

นายณัฐพงษ์ พิมพชาติ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2563

กรกฎาคม 2564

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีงบประมาณ 2563

กรกฎาคม 2564

หัวข้อวิจัย	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา
ผู้วิจัย	นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ
ปีที่ทำวิจัย	พ.ศ. 2563
อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิตย์ อรรถชาติ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 2. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เมื่อจำแนกตามเพศโดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาภาคปกติ ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ในปีการศึกษา 2563 จาก 17 สาขา จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความรู้และความเข้าใจ ซึ่งมีการหาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความรู้ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 8.77, S.D = 0.51)
2. ระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 7.83, S.D = 1.15)

Research Title	Sufficiency Economy Philosophy and Buddhist Principles
Author	Mr.Nutthapong Pimpachat
Year	2020
Research Advisor	Asst. Prof. Manit Akkhachat

Abstract

The purposes of this research were: 1. To study the level of knowledge about Sufficiency Economy Philosophy of Undergraduate Students at the Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University and 2. To study the level of understanding of Sufficiency Economy Philosophy and Buddhism Principles of undergraduate students from Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University classified by gender. The samples of the research was 30 second-year students in undergraduate level from 17 majors in Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University in the academic year 2020. The instrument used in this research was a questionnaire of knowledge and understanding. The quality of the tool was determined by content validity from 3 experts and the reliability value was 1.00. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation

The results of the research were as follows:

1. Knowledge level about the philosophy of sufficiency economy of undergraduate students from Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University was at high level (\bar{X} = 8.77, S.D = 0.51).

2. Level of understanding About the Philosophy of Sufficiency Economy and the Principles of Buddhism of undergraduate students from Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University was at high level (\bar{X} = 7.83, S.D = 1.15).

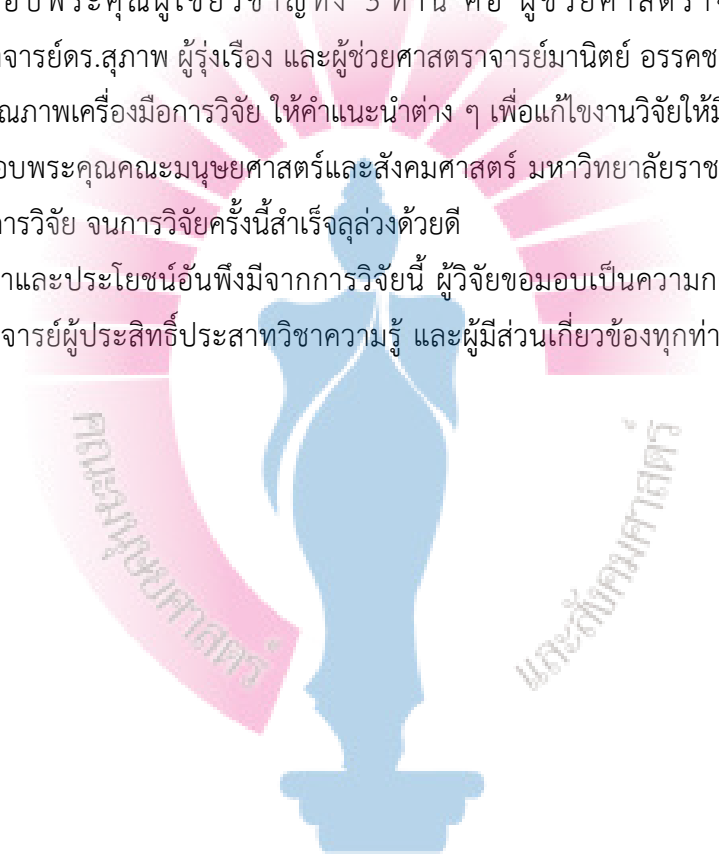
ประกาศคุณูปการ

การจัดทำรายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิตย์ อรรถชาติ ตลอดจนคณาจารย์ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ที่คอยให้คำปรึกษา ให้ขอเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขรายงานการวิจัย จนกระทั่งรายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยพล ธงภักดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.สุภาพ ผู้รุ่งเรือง และผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิตย์ อรรถชาติ ที่ได้เสียสละเวลา ในการประเมินคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ให้คำแนะนำต่าง ๆ เพื่อแก้ไขงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

ขอขอบพระคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย จนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นความกตัญญูตเวทิตา แต่บิดามารดา บุรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ด้วยสำนึกในพระคุณอย่างยิ่ง

ณัฐพงษ์ พิมพาชาติ

กรกฎาคม 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
ประกาศคุณูปการ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
สมมติฐานในการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	8
หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	9
ความเป็นมา ความหมาย หลักแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	10
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	19
หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	66
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	73
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	73
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	74
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	76

สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	77
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	80
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	80
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ หลักธรรมพุทธศาสนา.....	81
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
สรุปผลการวิจัย.....	83
อภิปรายผลการวิจัย.....	84
ข้อเสนอแนะ.....	85
บรรณานุกรม.....	86
ภาคผนวก.....	90
ภาคผนวก ก.....	91
รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย.....	92
หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	93
ภาคผนวก ข.....	97
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	98
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	102

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำแนกตามเพศ.....	80
2	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	80
3	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.....	81

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2	การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	18

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในปีพุทธศักราช 2563 นี้ ทั่วโลกต่างกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจและการเงินครั้งใหญ่เนื่องมาจากการเกิดโรคระบาด คือ โควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษย์อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจทำให้เศรษฐกิจเกิดการชะงักและผู้คนต้องอาศัยการปรับตัวในช่วงเศรษฐกิจแบบนี้ด้วย

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ผู้คนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดย นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 9 ทรงดำริขึ้นเพื่อแสวงหาทางออกจากวิกฤตเศรษฐกิจให้กับสังคมไทย นอกจากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และนำหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ ก็จะช่วยให้มีชีวิตอยู่รอดในช่วงเกิดวิกฤตและผ่านพ้นไปได้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ทรงเคยมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวคิด พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 และได้ทรงริเริ่มโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ตามแนวคิดนี้ ต่อมาในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ได้ทรงพูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และในปีต่อมา (4 ธันวาคม 2541) ได้ทรงอธิบายเพิ่มเติมถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะได้เข้าใจแจ่มชัด

.....เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีโซใหม่ วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกินพอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง.....หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ.....เศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวาง Self-Sufficiency คือ Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอคนอื่นซื้อ อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งพาตนเอง)

คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด-อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ-มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหรา ก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไร ก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง

...ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล

(พระราชดำรัส 5 ธันวาคม พ.ศ. 2541, น. 11, 13, และ 17)

และในขณะเดียวกันนี้ผู้คนส่วนมากก็พากันตกงานและขาดรายได้ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจของการเกิดโรคโควิด-19 ระบาดแต่ผู้คนก็ยังกลับใช้ชีวิตในด้านการกิน การอยู่แบบเดิม ไม่มีการปรับตัว แต่อย่างใด โดยเฉพาะวัยรุ่น นักศึกษา ที่ยังคงใช้ชีวิตตามปกติ ทำให้ผู้ประกอบการอาจมีหนี้สินเพิ่มขึ้นและอาจมีบางคนที่ปรับตัวและรับมือกับปัญหาการเกิดโรคระบาดนี้ได้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ดำเนินการตามพันธกิจในฐานะเป็นหน่วยงานตามโครงสร้างของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษาโดยมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานมากกว่า 90 ปี คณะครุศาสตร์ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2457 ที่โรงเรียนตัวอย่างจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นโรงเรียนประจำมณฑล นครราชสีมาเมื่อ พ.ศ. 2461 โดยรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาเรียนต่ออีก 2 ปี สำเร็จแล้ว จะได้รับประกาศนียบัตรครุมูลสามัญ (ป.) จากหมวดวิชาการศึกษาทำหน้าที่สอนวิชาการศึกษาตามหลักสูตรการผลิตครูถึงปี พ.ศ. 2498 วิทยาลัยครูได้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ขึ้น ต่อมาถึง พ.ศ. 2502 เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) ปี พ.ศ. 2511 ได้เริ่มผลิตครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาอกเวลา และ พ.ศ. 2515 เริ่มผลิตครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงนอกเวลา พ.ศ. 2517 ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป เป็นหลักสูตร 2 ปีหลัง ต่อมาหมวดวิชา การศึกษาได้รับการยกระดับขึ้นเป็นคณะวิชาครุศาสตร์ เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2518 และได้ขยายการผลิตครูระดับปริญญาตรีสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทั้งหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี วันที่ 24 มกราคม 2538 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะครุศาสตร์ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวิทยาลัยครูว่า “สถาบันราชภัฏ”

ปี พ.ศ. 2541 ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) ขึ้นในสาขาวิชา การบริหาร การศึกษา ตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ปี พ.ศ. 2542 ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ปี พ.ศ. 2545 ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนและสาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพและ ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ปี พ.ศ. 2547 เปลี่ยนจากสถาบันราชภัฏนครราชสีมา เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตาม พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พ.ศ.2547 ปี พ.ศ. 2549 ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการศึกษา และ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา ปี พ.ศ.2550 ได้มีการปรับปรุง หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) จากหลักสูตรชุดวิชาเป็นหลักสูตรรายวิชา จำนวน 15 หลักสูตร ปี พ.ศ. 2551 ได้เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ และหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการศึกษา ปี พ.ศ. 2554 ได้ปรับปรุงหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรี และ ระดับบัณฑิตศึกษา เข้าตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF) ปี พ.ศ. 2555 ได้ปรับปรุง หลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา เข้าตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF) จำนวน 26 หลักสูตร (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. 2563. ออนไลน์)

รายวิชาสัมมนาทางพุทธศาสนา (Seminar on Buddhism) เป็นวิชาในหลักสูตรครุศาสตร บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่ การศึกษาพระพุทธศาสนา การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของ พระและชาวพุทธ กิจกรรมทางสังคมของบุคคลและองค์กรทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมแบบพุทธ การเสนอรายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ นำเสนอต่อกลุ่มหรือที่ประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนะ และให้มีการปรับปรุงเพื่อเผยแพร่และ ใช้ประโยชน์โดยมีการ นำเสนอผลงานการค้นคว้า ประกอบการสัมมนา (หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. 2562 : 38)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หลักปรัชญา เศรษฐกิจกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง แต่คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะนักศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนมักมองข้ามเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย ติดหรู ติดสินค้าแบรนด์เนม และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมพุทธศาสนา การวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ซึ่งผลการวิจัยน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เมื่อจำแนกตามเพศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบเกี่ยวกับระดับความรู้เกี่ยวกับเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. ทำให้ทราบเกี่ยวกับระดับความเข้าใจเรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย (ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากประชากรคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2563 จาก 17 สาขาวิชา จำนวน 688 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชา

พุทธศาสนศึกษา จำนวน 30 คน จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 เพศ

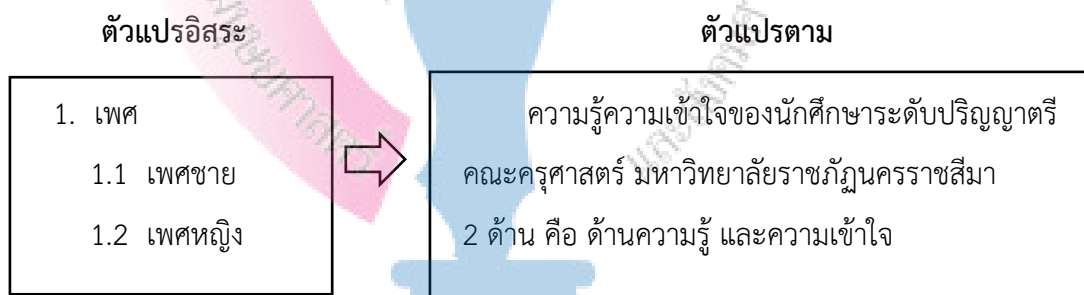
2.1.1 เพศชาย 2.1.1 เพศหญิง

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาของนักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา อยู่ในระดับสูง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่เน้นความพอประมาณ ไม่ทำสิ่งที่เกินตัว กินพอดี อยู่พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงความสมเหตุสมผลและความสมดุลที่เกิด

ขึ้นกับเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันตนเองเมื่อเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังนี้

3 ห่วง

1.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

2 เงื่อนไข

1.4 เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน

1.5 เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

2. หลักธรรม หมายถึง หลักคำสอนทางศาสนา ที่เป็นความจริง เป็นความดีงาม ความถูกต้อง เมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว ช่วยให้เกิดความดีงามในชีวิต และสังคมอยู่ร่วมกัน อย่างปกติสุข ประกอบด้วย

2.1 หลักมัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง ทางสายกลาง

2.2 หลักสันโดษ คือ มุ่งให้บุคคลพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองได้มา

2.3 หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้คนมีคุณสมบัติของคนดี

2.4 ทิฐุธรรมมีกัตถะ คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เรียกว่า “หัวใจเศรษฐกิจ”

2.5 โภคาวิภาค 4 เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรในการใช้จ่าย

2.6 โภคาทิยะ 5 เมื่อมีทรัพย์สิน ควรนำมาใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

2.7 กามโมคีสสุข 4 (สุขของคฤหัสถ์) คือคนครองเรือนจะมีความสุข 4 ประการ ประกอบด้วย

- อัตถิสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์
- โภคสุข สุขเกิดจากการบริโภคทรัพย์
- อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้
- อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ

3. นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคปกติ ระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2563
4. เพศ หมายถึง เพศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ซึ่งแบ่งออกเป็นเพศหญิงและเพศชาย
5. สาขาวิชา หมายถึง สาขาวิชาที่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ชั้นปีที่ 2 กำลังศึกษาอยู่ ในปีการศึกษา 2563

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษารวบรวมความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดแนวทางในการศึกษาวิจัยที่ใช้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนเพื่อให้การศึกษามีความละเอียดรอบครอบ และครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องกาศึกษาอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญที่จะนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 ความเป็นมา ความหมาย หลักแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 1.5 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความ

รอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มณีวรรณ คางรง. 2563, ออนไลน์)

1.2 หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.ความหมายของทางสายกลาง

พุทธศาสนาเป็นธรรมหรือสัจธรรมที่พร้อมให้ทุกคนพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงตลอดไป จึงเป็น อกาลิโก หรือ อกาล (อ= ไม่,กาล=เวลา) หรือไม่มีกาลเวลา หมายถึง ไม่ว่าจะเวลานานเท่าใด ก็สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงอยู่เช่นนั้น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะร่วมกับพุทธศาสนาคือเป็นทางสายกลาง จะต่างกันเพียงว่า พุทธศาสนาใช้ได้ทั้งทางธรรมและทางโลก และพุทธศาสนาเน้นในทางธรรม คือการหลุดพ้น ส่วนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในทางโลกเป็นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงคงทนต่อการพิสูจน์ ไม่ว่าจะอีกนานเท่าใด トラบที่ยังมีโลกมนุษย์ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็จะยังเป็นจริงเช่นนี้ตลอดไป

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางในพุทธศาสนา (มัชฌิมา=สายกลาง,ปฏิปทา= ทางดำเนิน) คำว่า “ทางสายกลาง” กับคำว่า “กึ่งกลาง” มีความแตกต่างกัน คำว่า “กึ่งกลาง” จะอยู่ตรงกลางของต่ำสุดกับสูงสุด ตรงกลางระหว่างซ้ายกับขวา ตรงกลางระหว่างบนกับล่าง ตรงกลางระหว่างน้อยกับมาก ฯลฯ แต่ทางสายกลางจะไม่อยู่ตำแหน่งตรงกลางเสมอไป โดยเฉพาะนามธรรมที่เป็นคุณธรรมหรือความดีงามทางสายกลางจะอยู่ด้านดีหรือด้านคุณธรรมเสมอ เช่น ทางสายกลางของการประกอบอาชีพ มีทางเลือกอยู่ 2 ทางคือ ความขยันกับความเกียจคร้าน ทางสายกลางของการประกอบอาชีพจะอยู่ที่ความขยัน ไม่ได้อยู่ตรงกึ่งกลางระหว่างความขยันกับความเกียจคร้าน หรือขยันเพียงครึ่งหนึ่งและเกียจคร้านอีกครึ่งหนึ่ง แต่อยู่ที่มีความขยันเพียงด้านเดียว ความคิดที่ว่า ทางสายกลางจะต้องอยู่ตรงกึ่งกลางเป็นการตีความตามตัวอักษรโดยเข้าใจว่า จะต้องอยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางเสมอไป

คำว่า “ทางสายกลาง” มีลักษณะที่เราควรทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ดังนี้

1.ตัวอย่างทางสายกลางที่มีตำแหน่งอยู่ตรงกลาง ระหว่างบนกับล่าง สูงสุดกับต่ำสุด น้อยกับมาก เช่น

- เครื่องดนตรีประเภทสายที่ขึงไม่ตึงหรือหย่อนจนเกินไป บรรเลงแล้วได้เพลงที่ไพเราะ
- รสชาติอาหารที่อร่อยกลมกล่อม ไม่จืด ไม่เปรี้ยว เค็ม หวาน มันเกินไป

- การรับประทานอาหาร ไม่ทานจนอึดเกินไปหรือหิวเกินไป
- การออกกำลังกาย ต้องให้พอเหมาะกับสุขภาพและวัย ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป
- สุขภาพดีต้องรับประทานอาหารครบห้าหมู่สมดุลกับความต้องการออกกำลังกายพอเหมาะกับร่างกาย

2. ตัวอย่างทางสายกลางที่ไม่ได้อยู่ตรงกลาง แต่อยู่ด้านดีหรือด้านคุณธรรมเพียงด้านเดียว

- การประกอบอาชีพทางสายกลางของการประกอบอาชีพ ไม่ได้อยู่ระหว่างกลางความเกียจคร้านกับความขยัน แต่อยู่ที่ด้านความขยันเพียงด้านเดียว
- การประกอบอาชีพที่ถูกต้องอยู่บนสายกลางก็คือ พึ่งตนเองได้ยืนบนขาตนเองได้ ไม่ได้อยู่ตรงกลางระหว่างพึ่งตนเองได้กับพึ่งตนเองไม่ได้ หรือพึ่งตนเองได้ครึ่งหนึ่งและพึ่งตนเองไม่ได้อีกครึ่งหนึ่ง
- ทางสายกลางของการแก้ปัญหาก็คือ แก้ปัญหาได้ทั้งหมด โดยวิธีที่ง่ายที่สุด ประหยัดที่สุด ใช้เวลาน้อยที่สุด และแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนไม่มีปัญหาใด ๆ ติดตามมาภายหลัง ไม่ใช่อยู่กึ่งกลางระหว่างวิธีที่ยากที่สุดกับง่ายที่สุด ไม่ใช่อยู่กึ่งกลางระหว่างการใช้งบประมาณมากกับน้อย ไม่ใช่อยู่ตรงกลางระหว่างใช้เวลามากกับน้อย ไม่ใช่การแก้ปัญหาได้ครึ่งหนึ่งและแก้ไม่ได้อีกครึ่งหนึ่ง
- ทางสายกลางของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม คือ ความดีเพียงอย่างเดียว ยิ่งมีมากเท่าไรย่อมเป็นทางสายกลางมากเท่านั้น ไม่ใช่อยู่ระหว่างความดีกับความชั่ว หรือดีครึ่งหนึ่งและชั่วอีกครึ่งหนึ่ง

การพิจารณาว่า วิธีใด ทางเลือกใดเป็นทางสายกลางหรือไม่ก็คือ หากเป็นทางสายกลางจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมาภายหลัง ทางสายกลางที่ถูกต้องจึงต้องถือหลักเดียวกับการบูรณาการ คือ ไม่มีปัญหาใด ๆ ติดตามมา (มานิตย์ กิตติจุงจิต, 2555, น.1-3)

1.3 ความเป็นมา ความหมาย หลักแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ช่วยให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่าง สังคมระดับท้องถิ่นและตลาดระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้ คือ แนวทางที่สมดุล โดยชาติสามารถทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้ โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2540 เมื่อปีที่ประเทศไทยต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพเพื่อที่จะยืนหยัดในการพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ของประเทศโดยการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ ซึ่งคน

ไทยจะสามารถเลี้ยงชีพอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า “มันไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC)” พระองค์ได้ทรงอธิบายว่า ความพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง คือ ทางสายกลางที่จะป้องกันความเปลี่ยนแปลงการเปลี่ยนแปลง ความไม่มั่นคงของประเทศได้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตน ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 มีใจความว่า....การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูง พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป....และนับจากนั้นเป็นต้นมาพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการพัฒนาหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนทรงเตือนสติปวงชนชาวไทยไม่ให้ประมาท มีความตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง ถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจนับว่าเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ได้คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ หรือความพร้อมของคนและระบบและอีกส่วนหนึ่งนั้น การหวังพึ่งพิงจากต่างประเทศมากเกินไปทั้งในด้าน ความรู้ เงินลงทุน หรือตลาด โดยไม่ได้เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มีความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อที่สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันแปรเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและภายนอก บทเรียนจากการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ประชาชนคนไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ หันกลับมาทบทวนแนวทางการพัฒนาและการดำเนินชีวิตของคนในชาติ แล้วมุ่งให้ความสำคัญกับ

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องการพัฒนาและการดำเนินชีวิตแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในเชิงกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและใช้เป็นแนวในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันพิจารณา กลั่นกรอง พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแล้วสรุปเป็นนิยามความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2542 โดยทรงกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และได้อัญเชิญเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2554) และฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนของสังคมมีความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลยั่งยืนประชาชนมีความเป็นอยู่ร่มเย็นเป็นสุข สังคมมีความเข้มแข็ง และประเทศชาติมีความมั่นคง เศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทต่อการกำหนดอุดมการณ์การพัฒนาของประเทศ โดยปัญญาชนในสังคมไทยหลายท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็น อย่างเช่น ศาสตราจารย์ นพ. ประเวศ วะสี, ศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก, ศาสตราจารย์ อภิชาติ พันธ์เสน และศาสตราจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา โดยเชื่อมโยงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเคยถูกเสนอมาก่อนหน้าโดยองค์กรนอกภาครัฐจำนวนหนึ่งนับตั้งแต่พุทธทศวรรษ 2520 และได้ช่วยให้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้รับการเชิดชูจากองค์การสหประชาชาติว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ และสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกยึดถือเป็นแนวทางสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนโดยมีนักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์หลายคนเห็นด้วยกับแนวทาง

เศรษฐกิจพอเพียง แต่ในขณะเดียวกันบางสื่อตั้งคำถามถึงการยกย่องขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งความน่าเชื่อถือของรายงานศึกษาและทำที่ขององค์การ (คำนาย อภิปรัชญาสกุล, 2558 , น. 36-37)

2. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กรทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพตนเองและสถานะแวดล้อมความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองโดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งนำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียรพยายาม มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจ (อังกฤษ : economy) นั้น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 นิยามว่า “งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน”

เศรษฐกิจ ยังอาจอธิบายได้ว่า เป็นเครือข่ายจำกัดโดยพื้นที่และเครือข่ายสังคมที่ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการตามอุปสงค์อุปทานระหว่างผู้มีส่วน โดยการแลกเปลี่ยนหรือสื่อกลางการแลกเปลี่ยนด้วยมูลค่าเครดิตหรือเดบิตที่ยอมรับกันภายในเครือข่าย

เศรษฐกิจหนึ่ง ๆ เป็นผลมาจากกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องทั้งวิวัฒนาการทางเทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ และสถาบันสังคม เช่นเดียวกับภูมิศาสตร์ การมีทรัพยากรธรรมชาติ และนิเวศวิทยา เป็นปัจจัยหลัก ปัจจัยเหล่านี้ให้บริบทสาร ตลอดจนจัดสภาพและตัวแปรซึ่งเศรษฐกิจทำงานอยู่

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้าน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายแจกจ่าย และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน ที่มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระบบครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมี ผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและ การดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้ มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้ สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล, 2558 , น. 37-39)

3.หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางและความ ไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตลอดจนใช้ความรู้

ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักการพิจารณา 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่นำประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยามความพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศได้โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้นิยามดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (สศช.)

ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การจะทำอะไรต้องมีความพอดี พอเหมาะพอควร ต่อความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคมแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น และไม่น้อยเกินไปจนกระทั่งไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ซึ่งการตัดสินใจในระดับพอประมาณนั้นจะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบในการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถือนี้ โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ (สศช.)

การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ ครบวงจรบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งในระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม การคิดพิจารณาแยกแยะให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุ ปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบจะทำให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมีข้อผิดพลาดน้อย การที่จะวางแผนดำเนินการสิ่งใดอย่างสมเหตุสมผล ต้องอาศัยความรู้รอบรู้ขั้นหมั่นเพียร อดทนที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในความคิด พิจารณาตัดสินใจ โดยใช้สติ ปัญญา อย่างเฉลียวฉลาดในทางที่ถูกต้อง

3.3 ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (สศช.)

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทำให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ว่าการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม หรือกล่าวได้ว่าการที่จะทำอะไรอย่างไม่เสี่ยงเกินไป ไม่ประมาท คิดถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แล้วเตรียมตนเอง เตรียมวิธีการทำงานรองรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานสามารถดำเนินเป็นไปได้อย่างราบรื่นและนำมาซึ่งผลประโยชน์ในระยะยาวและความสุขที่ยั่งยืน

4. เงื่อนไข คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อธิบายเงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้ง 3 เงื่อนไข อันประกอบด้วยเงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขหลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน ซึ่งเดิมมี 2 เงื่อนไข คือเงื่อนไขคุณธรรม และเงื่อนไขความรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 เจื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

เจื่อนไขคุณธรรม หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างดิงาม ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบ มีการพูด และการกระทำซื่อตรงต่อหน้าที่ การงาน ต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาัดเอา เปรียบ ความอดทนมีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้าแข็ง มีความหนักแน่น ไม่ท้อถอย ทำให้การ ดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไปจนประสบผลสำเร็จ และความรอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถี่ ถ้วนในทุกแง่ทุกมุมก่อนที่จะดำเนินงาน เพื่อมิให้เกิดความเผอเรอและพลั้งพลาด

นอกจากนั้นคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานของคนในชาติ ประกอบด้วย รู้ผิดรู้ ชอบใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม

4.2 เจื่อนไขหลักวิชา หรือความรู้ ต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน โดยความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อ ประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เจื่อนไขความรู้ หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ความรอบรู้ คือความรู้สึกลงานที่ทำและความรู้กว้างในสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่ เกี่ยวพันกับงานที่ทำ ความระลึกรู้ (สติ) คือ การยั้งคิดพิจารณาและรู้ทันสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะ กระทบการใด ๆ และความรู้ซัด (ปัญญา) คือ การเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างซัดถูกต้องตาม เหตุตามผลและตามจริง

4.3 เจื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา บริหารจัดการ การใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

ภาพที่ 2 การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา : ส่วนอำนวยการสำนักส่งเสริมการปลูกป่ากรมป่าไม้

5. แนวทางการปฏิบัติ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล, 2558 , น. 39-42)

4. ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อประชาชน มีดังนี้

1. เกิดแนวคิดที่มุ่งเน้นพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ที่มีอยู่ในตัวเองเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนซึ่งจะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน
2. ทำให้มีความเข้มแข็งในจิตใจ โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วทำให้จิตใจสงบเข้มแข็ง ไม่วิตกกังวล
3. เกิดความร่วมมือความกระตือรือร้นความสามัคคีในชุมชนและประเทศชาติ
4. เกิดการมีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาาร่วมกัน
5. ทำให้มีความเป็นอยู่ พอมี พอกิน ลดปัญหาความยากจน

4.2 ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาคน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อ การพัฒนาประเทศและพัฒนาคน ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ
3. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของ บริษัท ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน
4. หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ
5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน
6. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยม และความคิดของคนเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน
7. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์มีความพออยู่ พอกิน พอใช้ พึ่งตนเองได้ และมีความสุขตามอัตภาพ
8. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนเสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตาและจิตสาธารณะ
9. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
10. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมประเพณีประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาค่านิยมและเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล / สังคม (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล, 2558 , น. 43-44)

1.4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ทุกะ คือ หมวด 2 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 149)

ธรรมมีอุปการะมาก 2 อย่าง

1. สติ ความระลึกได้
2. สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

สติ คือ เมื่อก่อนจะทำอะไรจะพูดจะคิด ก็มีความนึกได้อยู่เสมอว่า เมื่อทำหรือพูดหรือคิดไปแล้ว จะมีผลเป็นเช่นไร จะดีหรือไม่ดี มีประโยชน์หรือไม่มี ถ้าคนมีสติระลึกได้อยู่เช่นนี้แล้ว จะทำอะไรจะพูดจะคิด ก็ไม่ผิดพลาด

สัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัวในขณะเวลา กำลังทำหรือพูดหรือคิดเป็นเครื่องสนับสนุนสติให้สำเร็จตามความต้องการ

สติและสัมปชัญญะนี้ ที่ชื่อว่าธรรมมีอุปการะมาก เพราะถ้ามีสติและสัมปชัญญะแล้ว กิจการอย่างอื่นก็สำเร็จ ได้โดยง่ายเพราะมีสติและสัมปชัญญะคอยควบคุมประคับประคองไว้ เหมือนหางเสือเรือที่คอยบังคับเรือ ให้แล่น ไปตามทางฉะนั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 162)

ธรรมเป็นโลกบาล คือ คຸ້ມครองโลก 2 อย่าง

1. หิริ ความละอายแก่ใจ
2. โอตตปปะ ความเกรงกลัว

หิริ คือ ความละอายต่อใจตนเองเมื่อจะประพฤตินุจริตต่อการทำงาน ทำความชั่วไม่กล้าทำทั้งในที่ลับ และที่แจ้งเกลียดการทำชั่วเหมือนคนชอบสะอาดไม่อยากแตะต้องของสกปรกฉะนั้น

โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อผลของการทำชั่ว โดยคิดว่าคนทำดีได้ดีคนทำชั่วได้ชั่ว กลัวผลของกรรม นั้นจะตามสนอง จึงไม่กล้าทำความชั่วทั้งในที่แจ้งและที่ลับ

หิริและโอตตปปะที่ชื่อว่าธรรมคຸ້ມครองโลกนั้นเพราะถ้ามนุษย์ทุกคนมีธรรม 2 ข้อนี้แล้ว โลกก็จะมีแต่ ความสงบสุข ไม่มีเบียดเบียนกันและกันปราศจากความระแวงสงสัยต่าง ๆ ดังนั้นจึงได้ชื่อว่าธรรมคຸ້ມครองโลก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 162)

ธรรมอันทำให้งาม 2 อย่าง

1. ชันติ ความอดทน
2. โสรจจะ ความเสถียร

ชันติ มี 3 คือ

1. อดทนต่อความลำบาก ได้แก่ ทนต่อการถูกทรมานร่างกาย เช่น ทำโทษปฏิบัติต่าง ๆ พร้อมทั้งอดทนต่อความเจ็บไข้

2. อุดหนุนต่อการตรากตรำ ได้แก่ ทนทำงานอย่างไม่คิดถึงความลำบาก ทั้งทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ มีหนาวลมร้อนแดด เป็นต้น

3. อุดหนุนต่อความเจ็บไข้ ได้แก่ ทนต่อคำกล่าวดูถูกเหยียดหยามหรือพูดประชดให้เจ็บใจ

โสรัจจะ คือความเสงี่ยมเรียบร้อย ไม่แสดงความในใจออกมาให้ผู้อื่นรู้เห็น ในเมื่อเขาพูดดูถูกเหยียดหยามหรือไม่แสดงอาการการดิ้อกดีใจจนเกินไปในเมื่อได้รับคำยกยอสรรเสริญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 159)

บุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง

1. บุพพการี บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน

2. กตัญญูกตเวที บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้ว และตอบแทน

บุพพการี ได้แก่ ผู้ที่มีพระคุณมาก่อนได้ทำประโยชน์แก่เรามาก่อน จำแนกออกเป็น ๔ ประเภท คือ พระพุทธเจ้า พระมหากษัตริย์ พระอุปัชฌาย์อาจารย์ และบิดามารดา

กตัญญูกตเวที ได้แก่ ผู้ที่ได้รับอุปการะจากท่านเหล่านั้นแล้วและพยายามทำอุปการะคุณตอบแทนท่านจำแนกออกเป็น 4 ประเภทเช่นเดียวกัน คือ พุทธบริษัท ราชฎร สัทธวิหาริก และบุตรธิดา

คนทั้ง 2 ประเภทนี้ได้ชื่อว่า บุคคลที่หาได้ยาก เพราะโดยปกติแล้ว มนุษย์ทุกคนจะมีความเห็นแก่ตัว ผู้ที่จะเสียสละ หรือทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และผู้ที่จะทำตอบแทนท่านผู้ที่มีอุปการะมาก่อนก็หาได้แสนยาก เพราะฉะนั้นบุคคลทั้งสองประเภทนี้จึงได้ชื่อว่า “บุคคลหาได้ยาก” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 200)

รัตนะ 3 อย่าง

1. พระพุทธ 2. พระธรรม 3. พระสงฆ์

1. ท่านผู้สอนให้ประชุมชนประพฤติชอบด้วย วาจา ใจ ตามพระธรรมวินัย ที่พระท่านเรียกว่า พระพุทธศาสนา ชื่อว่า พระพุทธเจ้า

2. พระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของท่านชื่อว่า พระธรรม

3. หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้ว ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยชื่อว่า พระสงฆ์

พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์นี้เรียกว่า “รัตนะ” เพราะเป็นแก้วอันประเสริฐหาค่ามิได้ ทำให้ชนผู้เลื่อมใสเกิดความยินดีมีความสุข ไม่เบียดเบียนกันและกันจะหาทรัพย์อื่นเสมอเหมือนไม่มี ประเสริฐกว่าแก้วแหวนเงินทองเพชรนิลจินดาทั้งปวงจึงรวมเรียกว่า “พระรัตนตรัย”

คุณของรัตนะ 3 อย่าง

- พระพุทธเจ้ารู้ดีรู้ชอบด้วยพระองค์เองก่อนแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตามด้วย
- พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้เกิดไปชั่ว
- พระสงฆ์ปฏิบัติชอบตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตามด้วย

อาการที่พระพุทธเจ้าเจ้าทรงสั่งสอน 3 อย่าง

1. ทรงสั่งสอน เพื่อจะให้ผู้ฟังรู้อย่างเห็นในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น
2. ทรงสั่งสอนมีเหตุที่ผู้ฟังอาจตรงตามให้เห็นจริงได้
3. ทรงสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ คือผู้ปฏิบัติตามย่อมได้ประโยชน์ โดยสมควรแก่ความปฏิบัติ

โอวาทของพระพุทธเจ้า 3 อย่าง

1. เว้นจากทุจจริต คือ ประพฤติชั่ว ด้วยกาย วาจา ใจ
2. ประกอบสุจจริต คือ ประพฤติชอบ ด้วยกาย วาจา ใจ
3. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น

ทุจจริต 3 อย่าง

1. ประพฤติชั่วด้วยกาย เรียกกายทุจจริต
2. ประพฤติชั่วด้วยวาจา เรียกวาจาทุจจริต
3. ประพฤติชั่วด้วยใจ เรียกมโนทุจจริต

กายทุจจริต 3 อย่าง

1. ฆ่าสัตว์ 2. ลักขื้อ 3. ประพฤติผิดในกาม

วาจาทุจจริต 4 อย่าง

1. พูดเท็จ 2. พูดส่อเสียด 3. พูดคำหยาบ 4. พูดเพ้อเจ้อ

มโนทุจจริต 3 อย่าง

1. โลภอยากได้ของเขา 2. พยาบาทปองร้ายเขา 3. เห็นผิดจากคลองธรรม

ทุจจริต 3 อย่างนี้ เป็นกิจไม่ควรทำ ควรละเสีย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.136)

สุจริต 3 อย่าง

1. ประพฤติชอบด้วยกาย เรียกกายสุจริต
2. ประพฤติชอบด้วยวาจา เรียกวาจาสุจริต
3. ประพฤติชอบด้วยใจ เรียกมโนสุจริต

กายสุจริต 3 อย่าง

1. เว้นจากฆ่าสัตว์ 2. เว้นจากลักขโมย 3. เว้นจากประพฤติผิดในกาม

วาจาสุจริต 4 อย่าง

1. เว้นจากพูดเท็จ 2. เว้นจากพูดส่อเสียด 3. เว้นจากพูดคำหยาบ 4. เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

มโนสุจริต 3 อย่าง

1. ไม่โลภอยากได้ของเขา 2. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา 3. เห็นชอบตามคลองธรรม

สุจริต 3 อย่างนี้ เป็นกิจควรทำ ควรประพฤติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.454)

อกุศลมูล 3 อย่าง

รากเง่าของอกุศล เรียกอกุศลมูล มี 3 อย่าง

1. โลภะ อยากได้ 2. โทสะ คิดประทุษร้ายเขา 3. โมหะ หลงไม่รู้จริง

เมื่ออกุศลมูลเหล่านี้ คือ โลภะ โทสะ โมหะ ก็ดี มีอยู่ แล้วอกุศลอื่นที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เจริญมากขึ้น เหตุนั้นควรละเสีย

เมื่อความโลภเกิดขึ้นแก่ผู้ใดก็จะทำให้ผู้นั้นทำทุจริตต่าง ๆ ได้เช่น ฉกชิงวิ่งราว หรือปล้นสะดม เป็นต้น

เมื่อมีโทสะก็จะทำให้ผู้นั้นเป็นคนดุร้ายขาดเมตตา ไม่พอใจต่อผู้ใดก็มุ่งแต่จะล้างผลาญเขาจึงเป็นเหตุให้ก่อเวรแก่กันและกัน

เมื่อมีโมหะก็จะทำให้ผู้นั้นมีตมมไม่รู้จักรัสิ่งที่ไม่ควรสิ่งที่ผิด หรือชอบ

เมื่อจะทำกิจการใด ๆ ก็จะไปตามความพอใจของตน อาจจะเป็นเหตุให้มีโทษมาถึงตัวก็ได้ เพราะความโง่เขลาของกตัญญูตา นั้นเอง ฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า โลภะ โทสะ โมหะเหล่านี้เป็นรากเง่าของอกุศล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.519)

กุศลมูล 3 อย่าง

รากเง่าของกุศล เรียก กุศลมูล มี 3 อย่าง คือ

1. อโลภะ ไม่อยากได้ 2. อโทสะ ไม่คิดประทุษร้ายเขา 3. อโมหะ ไม่หลง

ถ้ากุศลมูลเหล่านี้ คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ก็ดี มีอยู่แล้ว กุศลอื่นที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เจริญมากขึ้น เหตุนั้นควรให้เกิดมีในสันดาน

สัปปุริสบัญญัติ คือ ข้อที่ท่านสัตบุรุษตั้งไว้ 3 อย่าง

1. ทาน สละสิ่งของ ๆ ตนเพื่อนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
2. ปัพพัชชา ถือบวช เป็นอุบายเว้นจากเบียดเบียนกันและกัน
3. มาตาปิตุอุปถัมภ์ ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข

ทานคือการให้สิ่งของต่าง ๆ ของตนเองแก่ผู้อื่นด้วยความพอใจที่ จะให้จึงเรียกว่าทานท่านท่านจำแนกออกเป็น 2 อย่าง คืออามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น และธรรมทานคือการบอกกล่าวสั่งสอนชี้แจงให้คนอื่นรู้บาปบุญคุณโทษ จนถึงประโยชน์สูงสุด คือพระนิพพาน

ปัพพัชชา คือ การงดเว้น หมายถึงการงดเว้นจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การปฏิบัติมารดาบิดา คือ การบำรุงท่านให้ได้รับความสุข เลี้ยงดูเอาใจใส่ท่านเมื่อคราวเจ็บไข้ ให้ของใช้สอยต่าง ๆ และประพฤติตามคำสอนของท่าน ให้สมกับที่ท่านเลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เล็ก (มหาจุฬา, 2539, 449)

อปันณกปฏิบัติ คือปฏิบัติไม่ผิด 3 อย่าง

1. อินทริยสังวร สำรวมอินทริย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาเห็นรูป ฟังเสียงดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโณภูมิจึง ระงับอารมณ์ด้วยใจ
2. โภขเน มัตตัญญูตา รู้จักประมาณในการกินอาหารแต่พอสมควร ไม่มากไม่น้อย
3. ชาคริยานุโยค ประกอบความเพียรเพื่อจะชำระใจให้หมดจด ไม่เห็นแก่นอนมากนัก

สำรวมอินทริย์ 6 คือ ระงับตาหูจมูกลิ้นกายใจไม่ให้ยินดียินร้ายกับอารมณ์ที่มากกระทบเข้า คือเมื่อตาเห็นรูปสวายน่าพอใจ ก็ระงับใจไม่ให้เกิดความยินดีหรือเห็นรูปที่ไม่พอใจก็ระงับไม่ให้เกิดความยินดีร้ายขึ้นเป็นต้น

รู้จักประมาณในการบริโภคอาหารนั้น คือไม่บริโภคสนองความอยาก ต้องบริโภคแต่พอประมาณ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป และให้มีสติอยู่เสมอว่า เราบริโภคเพื่อให้อัตภาพเป็นไปได้อัน ๆ หนึ่งเท่านั้น เว้นของบูตเน่าเสียพร้อมทั้งบริโภคให้ถูกต้องตามกาลเวลา ประกอบความเพียรของผู้ที่นั่งอยู่นั้นคือ ผู้ที่จะ

ชำระจิตใจของตนให้หมดจดจากกิเลสทั้งปวง ต้องเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่นอนเมื่อนอน ก็ตั้งใจไว้เสมอว่า จะลุกขึ้นทำความเพียรต่อ

บุญกิริยาวัตถุ 3 อย่าง

สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ เรียกบุญกิริยาวัตถุ โดยย่อมี 3 อย่าง

1. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
2. สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
3. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

คำว่าบุญคือ ความดีที่ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์บุคคลจะสามารถเจริญบุญนี้ได้ 3 ทางด้วยกันคือ ด้วยการบริจาคทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา

การรักษาศีลคือ ระเบียบข้อฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อยจำแนกออกเป็น 3 อย่าง คือ

ศีล 5 สำหรับคฤหัสถ์ทั่วไป เรียกว่าจตุศีล ศีล 8 สำหรับอุบาสกอุบาสิกา และศีล 10 สำหรับสามเณรเรียกว่า มัชฌิมศีล ศีล 227 สำหรับพระภิกษุ เรียกว่ามหาศีล

ภาวนา คือการทำใจยังกุศลให้เกิดขึ้น ที่มีอยู่แล้วก็เจริญให้มากขึ้น ภาวนามีอยู่ 2 อย่าง คือ สมถภาวนา อุบายทำจิตให้สงบจากนิรวรณทั้ง 5 เป็นต้น และวิปัสสนาภาวนา การเจริญปัญญาให้เห็นแจ้ง ซึ่งไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา

สามัญลักษณ์ 3 อย่าง

ลักษณะที่เสมอกันแก่สังขารทั้งปวง เรียกสามัญลักษณ์ ไตรลักษณ์ก็เรียก แจกเป็น 3 อย่าง

1. อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง
2. ทุกขตา ความเป็นทุกข์ (ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ)
3. อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน

สามัญลักษณ์ทั้ง 3 นี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ไตรลักษณ์ ที่ได้ชื่อว่าสามัญลักษณ์ก็เพราะสังขารทั้งปวง จะต้องเป็นไป ในลักษณะเดียวกันหมด ไม่ล่วงพ้นจากลักษณะทั้ง 3 อย่างนี้ไปได้สังขารในที่นี้ท่านหมายเอาทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เพราะความไม่เที่ยงนั้น ทุกสิ่งมีความเกิดขึ้นแล้วก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะในที่สุดก็แตกดับสลายไปหาความเที่ยงแท้ถาวรมิได้เลย

ที่ชื่อว่าความเป็นทุกข์ ก็เพราะจะต้องบำรุงรักษาอยู่ตลอดไปเช่นเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น รวมไปถึงความเศร้าโศกเสียใจความรำไร รำพันต่าง ๆ

ที่ชื่อว่า ไม่ใช่ตนก็เพราะว่าสภาวะของสังขารทุกอย่างไม่สามารถจะตั้งอยู่ในสภาวะเดิมได้เป็น
นินรันดร จะต้องแตกสลายสูญหาย ไปตามกาลเวลา

วุฒิ คือ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ 4 อย่าง

1. สัมปยุตตสังเสวะ คบท่านผู้ประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจที่เรียกว่าสัตบุรุษ
2. สัทธัมมัสสวนะ ฟังคำสอนของท่านโดยเคารพ
3. โยนิโสมนสิการ ตรិตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่วโดยอุปายที่ชอบ
4. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมซึ่งได้ตรองเห็นแล้ว

จักร 4

1. ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในประเทศอันสมควร
2. สัมปยุตตัสสยะ คบสัตบุรุษ
3. อัตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ
4. ปุพเพทตปุญญตา ความเป็นผู้ทำความดีไว้ในปางก่อน

ประเทศอันสมควรนั้นคือ ประเทศที่มีสัตบุรุษอาศัยอยู่มีบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณีอุบาสิก
อุบาสิกาอยู่ มีการบริจาทานหรือคำสอนของพระพุทธเจ้ายังรุ่งเรืองอยู่

การคบหาสัตบุรุษนั้น คือการคบหาท่านผู้เป็นสัมมาทิฐิประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจ และ
สามารถแนะนำผู้อื่น ให้ตั้งอยู่ในความดีได้เช่น พระพุทธเจ้าเป็นต้น

การตั้งตนไว้ชอบนั้นคือ บุคคลผู้ไม่มีศีลก็ทำตนให้ตั้งอยู่ในศีล ไม่มีศรัทธาก็ทำตนให้มีศรัทธา
ผู้มีความตระหนี่ ก็ทำตนให้เป็นคนถึงพร้อมด้วยการบริจาท

ความเป็นผู้ทำความดีไว้ในปางก่อน คือ ผู้ที่ได้สั่งสมกุศลกรรมไว้มากในปางก่อนโดยทำปรารภถึง
พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระชีนาสพ จึงเป็นเหตุให้นำตนมาเกิดในที่อันสมควรได้คบหากับ
สัตบุรุษและได้ตั้งตนไว้ชอบเพราะกุศลที่ได้สร้างไว้ในกาลก่อนนี้

ธรรม 4 อย่างนี้ ดุจล้อรถนำไปสู่ความเจริญ

อคติ 4

1. ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน เรียกฉันทาคติ
2. ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน เรียกโทสาคติ
3. ลำเอียงเพราะเขลา เรียกโมหาคติ
4. ลำเอียงเพราะกลัว เรียกภยาคติ

อคติ 4 ประการนี้ ไม่ควรประพฤติ

อันตรายของภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ 4 อย่าง

1. อตทนต่อคำสอนไม่ได้ คือเบียดต่อคำสั่งสอนซึ่งเกียจทำตาม
2. เป็นคนเห็นแก่ปากแก่ท้อง ทนความอดอยากไม่ได้
3. เพลิดเพลินในกามคุณ ทะยานอยากได้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป
4. รักผู้หญิง

ภิกษุสามเณรผู้หวังความเจริญแก่ตน ควรระวังอย่าให้อันตราย 4 อย่างนี้ย่ำยีได้

ปธาน คือความเพียร 4 อย่าง

1. สัจวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน
2. ปหานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
3. ภาวนापธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน
4. อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

ความเพียร 4 อย่างนี้ เป็นความเพียรชอบควรประกอบให้มีในตน

สัจวรปธาน ได้แก่เพียรระวังตาหูจมูกลิ้นกายใจไม่ให้เกิดความยินดียินร้ายขึ้นในเมื่อตาเห็นรูปเป็นต้น เพราะเมื่อไม่ระวังแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลเกิดขึ้นครอบงำใจได้

ปหานปธาน ได้แก่เพียรละความชั่วคือ กามวิตก พยาบาทวิตกและวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้นกับใจเสีย

ภาวนापธาน ได้แก่เพียรทำกุศลให้เกิดขึ้นด้วยการเจริญภาวนาด้วยความมีสติมีความเพียรเป็นต้น

อนุรักษปธาน ได้แก่เพียรรักษาสมาธิหรือกุศลอันตนเจริญให้เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไป (มหาจุฬา

,2539,218)

อธิษฐานธรรม คือธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ 4 อย่าง

1. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้
2. สัจจะ ความจริงใจ คือประพตีสั่งใดก็ให้ได้จริง
3. จาคะ สละสิ่งที่เข้าศึกแก่ความจริงใจ
4. อุปสมะ สงบใจจากสิ่งเป็นข้าศึกแก่ความสงบ

ธรรมชาติที่รู้จริงรู้ชัดทราบเหตุผลความดี ความช่วยเหลือถ้วนชื่อว่า ปัญญา แบ่งออกเป็น 2 คือ โลกีย์ปัญญา ปัญญาของโลกียชน และโลกุตตรปัญญา ปัญญาของพระอริยบุคคลความจริงความสัตย์ที่บุคคลตั้งไว้ จะทำอะไรใด ก็ตั้งใจทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ไม่ท้อถอย ต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ชื่อว่าสัจจะ

สิ่งที่เข้าศึกต่อความจริงใจนั้น กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปได้แก่ อุปสรรคความขัดข้องอันเป็นเหตุขัดขวางแก่การทำความจริง เช่นความเกียจคร้าน หรือเจ็บไข้เป็นต้น แต่ในที่นี้ท่านหมายเอากิเลสบางจำพวก ที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองกระวนกระวายไม่สงบ เช่น โลภะ โทสะ โมหะ หรือนิรวรณ 5 เป็นต้น การละอุปสรรคเหล่านี้เสียได้ชื่อว่า จาคะ

การละโมหะ และกิเลสอันเป็นฝ่ายต่ำซึ่งเป็นข้าศึกแก่ความจริงหรือระงับใจจากอารมณ์ที่มากระทบเข้าจัดเป็นอุปสมะ

อิทธิบาท คือคุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ 4 อย่าง

1. วิริยะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมังสา หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

ความพอใจรักใคร่ในสิ่ง นั้น คือ การที่บุคคลจะประกอบกิจการงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ ต้องมีความพอใจในการงานสิ่งนั้นเสียก่อน ต่อไปจึงมีความเพียรพยายามทำการงานอันนั้นอยู่เสมอเพื่อให้สำเร็จตามความต้องการไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากคอยเอาใจใส่ดูแลชวนชวนในกิจการงานนั้น และใช้ปัญญาพิจารณาซ้ำอีกว่ากิจการงานนั้นมีผลดีผลร้ายอย่างไรเมื่อบุคคลมีคุณธรรม 4 อย่างนี้สมบูรณ์แล้วก็จะให้สำเร็จการงานที่ตนประสงค์ไม่ยากนัก คุณ 4 อย่างนี้ มีบริบูรณ์แล้ว อาจชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่จะต้องประสงค์ซึ่งไม่เหลือวิสัย (มหาจุฬา,2539,405)

ควรทำความเข้าใจไม่ประมาทในที่ 4 สถาน

1. ในการละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต
2. ในการละวจีทุจริต ประพฤติวจีสุจริต
3. ในการละมโนทุจริต ประพฤติมโนสุจริต
4. ในการละความเห็นผิด ทำความเห็นให้ถูก

อีกอย่างหนึ่ง

1. ระวังใจไม่ให้กำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด
2. ระวังใจไม่ให้ข้องเกี่ยวในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง
3. ระวังใจไม่ให้หลงในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความหลง
4. ระวังใจไม่ให้มัวเมาในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการมัวเมา

ธรรม 2 หมวดนี้ มีใจความชัดเจนอยู่ในตัวเองเพียงพอแล้ว

ปาริสุทธิศีล 4

พรหมจรรย์สะอาดหมดจด บำเพ็ญศีลพรตเคร่งครัดไม่เป็นที่รังเกียจและติเตียน บางที่เรียกว่า ศีล เพราะ ศีล 4 นี้ เหมือนแก่นแห่งธรรมวินัยอันสมบูรณ์สำหรับสมณเพศ

1. ปาติโมกขสังวรศีล ประพฤติสำรวมตามสิกขาบทวินัยและสังฆกรรม ไม่ละเมิดข้อกำหนดของภิกษุ
2. อินทรีย์สังวรศีล สำรวมอินทรีย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ตมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโณภูมิจิต ฐิติธรรมารมณ์ด้วยใจ
3. อาชีวกปาริสุทธิศีล เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิต
4. ปัจจยปัจจเวกขณะ พิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และเภสัชยาคือรักษาโรค ไม่บริโภคด้วยตัณหาด้วยความมัวเมา

การไม่ประพฤติกล่วงพระวินัยบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ตั้งแต่ปาราชิกถึงเสขียวัตถ์และไม่ประพฤติกล่วงขนบธรรมเนียมธรรม คือความประพฤติของภิกษุซึ่งเรียกว่าภิกษุมารจรจัดเป็น

ปาฏิโมกขสังวร

การคอยสำรวมระวังไม่ให้เกิดความยินดียินร้ายในเมื่อรูปเสียงกลิ่นรสโณภูมิจิตและธรรมารมณ์มากระทบทางตาหูจมูกลิ้นกายใจจัดเป็นอินทรีย์สังวร

การเลี้ยงชีพชอบนี้หมายถึงเอาการทำงานที่ทำโดยสุจริตไม่เบียดเบียนคนอื่น ทำให้เขาเดือดร้อนหรือ ลอกหลวงเขาเลี้ยงชีพอันผิดต่อธรรมวินัย การงดเว้นจากกรรมทุจริตเช่นนี้จัดเป็นอาชีวปาริสุทธิศีล

การบริโภคปัจจัย 4 คือ เสื้อผ้า (จีวร) อาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคพึงนึกพิจารณาก่อนว่า เราบริโภคปัจจัย 4 เพียงเพื่อบำบัด อันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น หนาวร้อยแดดฝนเป็นต้นจัดเป็น ปัจจัยปัจจเวกขณะที่จัดธรรม 4 อย่างนี้เป็นอาชีวปาริสุทธิศีลเพราะถ้าบุคคลประพฤติตามธรรมหมวดนี้ แล้ว ก็เป็นเครื่องทำศีลให้บริสุทธิ์ (มหามกุฏ,2546,202)

อารักขกัมมัฏฐาน

1. พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าที่มีในพระองค์และทรงเกื้อกูลผู้อื่น
2. เมตตา แผ่เมตตาริจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า
3. อสุภะ พิจารณาร่างกายตนและผู้อื่นให้เห็นเป็นไม่งาม เป็นสิ่งสกปรกของส่วนประกอบต่าง ๆ ใน ร่างกาย
4. มรณัสสติ นึกถึงความตายอันจะมีแก่ตน

การระลึกถึงพระคุณ 3 อย่างของพระพุทธเจ้าคือ พระปัญญาคุณพระบริสุทธิ์คุณ และ พระมหากรุณาธิคุณ ที่พระองค์ทรงมีเมตตาเกื้อกูล ต่อโลกเรียกว่าพุทธานุสสติ

การแผ่เมตตาจิตที่ไม่มีเวรไม่มีพยาบาท ประารถนาให้คนอื่นเป็นสุขทั่วหน้ากัน โดยปราศจากราคะ ไปในสัตว์ทั้งปวงเรียกว่าเมตตา การแผ่เมตตานี้มี 2 อย่าง คือ แผ่ไปโดยเจาะจง และแผ่ไปโดยไม่เจาะจง

การพิจารณาร่างกายโดยละเอียดแยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ เช่น ผมขนเล็บฟันเป็นต้นให้เห็นว่าเป็นของไม่สวยงามไม่สะอาดน่ารังเกียจ เป็นของปฏิกูลมีกลิ่นเหม็นเป็นต้นเรียกว่า อสุภะ

การระลึกถึงความตายอยู่เสมอ ๆ ว่า เราจะต้องตายแน่ ๆ ไม่วันใดก็วันหนึ่งดังนี้ อันเป็นเหตุให้ เป็นผู้ไม่ประมาท ให้ได้รับทำกุศลไว้ก่อนตาย เรียกว่า มรณัสสติ

กัมมัฏฐาน 4 อย่างนี้ ควรเจริญเป็นนิตย์ (มหามกุฏ,2546,204)

พรหมวิหาร 4

1. เมตตา ความรักใคร่ ประารถนาสันติสุขแก่ทุกชีวิต ประสาทโลกให้อบอุ่นร่มเย็น ให้เป็นสุข
2. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์
3. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี
4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ปลงใจวางเฉย เห็นเป็นธรรมดาของโลก

ความคิดเอ็นดูสงสารปรารถนาเพื่อให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยเว้นจากโรคภัย ความหวังดีแก่ผู้อื่นเรียกว่า เมตตาควรเจริญในเวลาปกติหรือทั่ว ๆ ไป ผู้เจริญย่อมกำจัดพยาบาทเสียได้

ความสงสารคิดจะช่วย ผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ภัยต่าง ๆ ที่เขากำลังประสบอยู่ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ไม่คิดหนีเอาตัวรอดแต่ผู้เดียวเรียกว่ากรุณา ควรเจริญในเวลาที่เราได้รับทุกข์ร้อนผู้เจริญย่อมกำจัดวิหิงสาเสียได้

การแสดงความยินดีด้วยกับผู้อื่นเมื่อท่านได้ดี เช่น ได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งเป็นต้นไม่คิดริษยา คนอื่นเมื่อเขาได้ดีเรียกว่า มุทิตา ควรเจริญในเวลาที่เราได้ดีผู้เจริญย่อมกำจัดอคติและอิจฉาริษยาเสียได้

การวางเฉยเสียในเวลาที่จะใช้เมตตาและกรุณาไม่เหมาะคือ สุตวิสัยที่จะช่วยเหลือได้ เช่น เห็นงูเห่ากำลังกินกบ เราจะช่วยกบก็ไม่ได้ เพราะจะเป็นอันตรายแก่เราฉะนั้นจึงควรวางเฉยเสียเรียกว่า อุเบกขาควรเจริญในเวลาที่เราถึงความวิบัติผู้ที่เจริญย่อมกำจัดธรรมคือปฏิกัมพะ เสียได้

พรหมวิหารธรรมนี้ได้แก่ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่พรหมนี้ท่านจำแนกออกเป็น 2 คือ พรหมโดยอุปบัติ ได้แก่ท่านที่บรรลุนานสมาบัติแล้วไปเกิดเป็นพรหมและพรหมโดยสมมติ ได้แก่ ท่านผู้ใหญ่ เช่น มารดาบิดาผู้มีเมตตากรุณาต่อบุตร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560, น. 283)

สติปัฏฐาน 4

1. กายานุปัสสนา 3. จิตตานุปัสสนา
2. เวทนานุปัสสนา 4. อัมมานุปัสสนา

สติกำหนดพิจารณากายเป็นอารมณ์ว่า กายนี้ก็สักว่ากาย ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา เรียก “กายานุปัสสนา”

สติกำหนดพิจารณาเวทนา คือ สุข ทุกข์ และไม่ทุกข์ ไม่สุขเป็นอารมณ์ว่า เวทนานี้ก็สักว่าเวทนา ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา เรียกเวทนานุปัสสนา

สติกำหนดพิจารณาใจที่เศร้าหมอง หรือผ่องแผ้วเป็นอารมณ์ว่า ใจนี้ก็สักว่าใจ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา เรียกจิตตานุปัสสนา

สติกำหนดพิจารณาธรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศลที่บังเกิดกับใจเป็นอารมณ์ว่า ธรรมนี้ก็สักว่าธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา เรียกอัมมานุปัสสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น. 395)

ธาตุกัมมัญฐาน 4

ธาตุ 4 คือ มวลสสาร เนื้อแท้ วัตถุประสงค์ดั้งเดิม ได้แก่

1. ธาตุดิน เรียกปฐวีธาตุ มีลักษณะแข็ง แข็ง เห็นเป็นรูป สัมผัสได้ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า
2. ธาตุน้ำ เรียกอาโปธาตุ มีลักษณะเหลว ไหลถ่ายเท ทำให้อ่อนนุ่ม ผสมผสานกัน คือ ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร
3. ธาตุไฟ เรียกเตโชธาตุ มีลักษณะร้อน ยังกายให้อบอุ่น ยังกายให้ทรุดโทรม ไฟยังกายให้กระวนกระวาย ไฟที่เผาอาหารให้ย่อย
4. ธาตุลม เรียกวาโยธาตุ มีลักษณะที่พัดไปมา พัดไปทั่วร่างกาย ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดไปตามตัว ลมหายใจ

ควรกำหนดพิจารณาภายในนี้ให้เห็นว่าเป็นแต่เพียงธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันอยู่ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา เรียกว่า ธาตุกัมมัญฐาน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 169)

อริยสัจ 4

1. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ
2. สมุทัย คือ เหตุให้ทุกข์เกิด
3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์
4. มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ได้ชื่อว่าทุกข์ เพราะเป็นของทนได้ยาก

ต้นเหตุคือความทะยานอยาก ได้ชื่อว่าสมุทัย เพราะเป็นเหตุให้ทุกข์เกิด

ต้นเหตุ นั้น มีประเภทเป็น 3 คือต้นเหตุความอยากในอารมณ์ที่น่ารักใคร่ เรียกว่ากามต้นเหตุ

ต้นเหตุ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ เรียกว่าภวต้นเหตุ ต้นเหตุความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ เรียกว่า

วิภาวต้นเหตุ

ความดับต้นเหตุได้สิ้นเชิง ทุกข์ดับไปหมดได้ชื่อว่านิโรธ เพราะเป็นความดับทุกข์

ปัญญาอันเห็นชอบว่าสิ่งนี้ทุกข์ สิ่งนี้ทางให้ถึงความดับทุกข์ ได้ชื่อมรรค เพราะเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

มรรคนั้นมีองค์ 8 ประการ คือ

1. สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ
4. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ
6. สัมมาวายามะ ทำความเพียรชอบ
7. สัมมาสติ ตั้งสติชอบ
8. สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 569)

อนันตริยกรรม 5

1. มาตุฆาต ฆ่ามารดา
2. ปิตุฆาต ฆ่าบิดา
3. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์
4. โลहितุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้หือขึ้นไป
5. สังฆเภท ยังสงฆ์ให้แตกจากกัน

มารดาบิดาท่านเป็นบุรพการีของบุตรธิดา เมื่อบุตรคนใดฆ่ามารดาบิดาของคนแล้วก็จะได้ชื่อว่าคนอกตัญญู ไม้รู้คุณที่ท่านเลี้ยงดูเรามาแล้ว และเป็นผู้ล้างผลาญวงศ์สกุลของตนเองย่อมจะถูกสังคมดูหมิ่นเหยียดหยามไม่มีคนอยากจะสมาคมด้วย

พระอรหันต์เป็นผู้มีกายวาจาใจสงบระงับ บริสุทธิ์ไม่เปียดเบียนผู้อื่นทั้งเป็นที่นับถือของมหาชน พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นประมุขของพระพุทธศาสนาเป็นบุรพการีของพุทธบริษัท มีกายวาจาใจสงบไม่เปียดเบียนผู้อื่น เทียวสั่งสอนสัตว์โลก เพื่อให้ได้รับสพระธรรมตามสมควรแต่อัธยาศัยของแต่ละคน ผู้ใดคิดร้ายต่อพระองค์หมายจะปลงพระชนม์เสีย เพียงแต่ทำให้พระโลหิต หือขึ้นไปเท่านั้น ก็ชื่อว่า ทำอนันตริยกรรมแล้ว

สงฆ์หมายเอาภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปผู้ใดยุยง หรือทำลายให้ สงฆ์แตกจากกันเป็นก๊กเป็นหมู่ เหมือนยุยงคนในชาติ ให้แตกความสามัคคีกัน ชื่อว่าได้ทำสังฆเภท

กรรม 5 อย่างนี้เป็นกรรมหนัก ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพานเหมือนการต้องอาบัติปาราชิกของภิกษุ ห้ามไม่ให้ทำโดยเด็ดขาด คนผู้กล้าทำกรรมเหล่านี้แล้วย่อมจะกล้าทำกรรมอื่นทุกอย่าง อนันตริยกรรมนี้ เนื่องจากเป็นกรรมหนักต้องให้ผลก่อนกรรมอื่นทั้งหมด

กรรม 5 อย่างนี้ เป็นบาปอันหนักที่สุดห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน ตั้งอยู่ในฐานปาราชิกของผู้ถือ พระพุทธศาสนา ห้ามไม่ให้ทำเป็นชาติ (มหามกุฏ, 2546, 369)

อภิมหัจฉเวกขณ 5

1. ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้
2. ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้
3. ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
4. ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
5. ควรพิจารณาทุกวัน ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.499)

เวสาร์ชชกรณธรรม คือ ธรรมทำความกล้าหาญ 5 อย่าง

1. สัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
2. สีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย
3. พหุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษามาก
4. วิริยารัมภะ ปรารถนาคความเพียร
5. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้

ความเชื่อต่อเหตุผล ที่ใช้ปัญญาพิจารณาประกอบจึงได้ชื่อว่าศรัทธาอย่างแท้จริง ถ้าศรัทธาปราศจากปัญญา พิจารณาไตร่ตรอง หาเหตุผลแล้ว ก็อาจจะเป็นความงมงายไปก็ได้

ศีล คือ ระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่จะรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยการได้ฟังมากหรือศึกษาเล่าเรียนมากจนเข้าใจและแตกฉานในพระพุทธวจนะได้ชื่อว่า พหุสัจจะในธรรมวินัยถ้าได้ศึกษาวิทยากรต่าง ๆ ทางคติโลก เช่น นิติศาสตร์ เป็นต้น ชื่อว่าพหุสัจจะนอกธรรม การเริ่มทำความเพียร ประกอบกิจต่าง ๆ เอาใจฝึกฝนไม่ทอดลอยด้วยการลงมือทำชื่อว่า วิริยารัมภะ

รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ คือรู้วิทยาการต่าง ๆ ทั้งทางโลกทางธรรมอันหาโทษมิได้ชื่อว่า ปัญญา

ชนผู้มีธรรม 5 ประการนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้แก้แล้วไม่หว่าน เมื่อก้าวเข้าไปในที่ประชุมชนไม่สะทก สะท้าน ฉะนั้นวิญญูชน ควรประกอบธรรมเหล่านี้ให้เกิดมีในตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น.386)

องค์แห่งภิกษุใหม่ 5 อย่าง

1. สำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต
2. สำรวมอินทรีย์ คือ ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ความยินดียินร้ายครอบงำได้ในเวลาที่เห็นรูป ด้วยนัยน์ตาเป็นต้น
3. ความเป็นคนไม่เอิกเกริกเฮฮา
4. อยู่ในเสนาสนะอันสงบ
5. มีความเห็นชอบ

ภิกษุใหม่ควรตั้งอยู่ในธรรม 5 อย่างนี้

องค์แห่งธรรมกถึก คือ นักเทศน์ 5 อย่าง

1. แสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ
2. อ่างเหตุผลแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ
3. ตั้งจิตเมตตาปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง
4. ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ
5. ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น คือว่า ไม่ยกตนเสียดสีผู้อื่น

ภิกษุผู้เป็นธรรมกถึก ฟังตั้งองค์ 5 อย่างนี้ไว้ในตน

ธัมมัสสวนอนิสงส์ คือ อานิสงส์แห่งการฟังธรรม 5 อย่าง

1. ผู้ฟังธรรมย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
2. สิ่งใดได้เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด
3. บรรเทาความสงสัยเสียได้
4. ทำความเห็นให้ถูกต้องได้
5. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

พละ คือ ธรรมเป็นกำลัง 5 อย่าง

1. สัทธา ความเชื่อ
2. วิริยะ ความเพียร
3. สติ ความระลึกได้
4. สมาธิ ความตั้งใจมั่น
5. ปัญญา ความรอบรู้ (มหาจุฬา, 2539, 185)

สมาธิ คือ ความที่จิตตั้งมั่นหยุดอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว ก็มีความบริสุทธิ์ ผ่องแผ้วตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ย่อมโน้มไปเพื่อจะบรรลุผลได้

ธรรม 5 ประการนี้เป็นธรรมสามัคคีกันต้องมีพอเสมอ ๆ กันถ้ามีศรัทธาอย่างเดียวก็จะเป็นคนมีศรัทธาจิตไปเชื่ออะไรอย่างงมงาย หรือถ้ามีแต่ปัญญาก็จะเป็นคนเจ้ามานะทิฎฐิไปได้ ดังนั้นธรรมทั้งหมดนี้ควรมีให้พอเหมาะแก่กันและกันจึงจะอำนวยผลให้สำเร็จได้ดี ธรรมหมวดนี้ที่เรียกว่า อินทรีย์ 5 นั้นเพราะเป็นใหญ่ในกิจของตนที่เรียกว่าพละนั้น เพราะเป็นกำลังให้สำเร็จในกิจที่ตนกระทำ

อินทรีย์ 5 ก็เรียก เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน

นิเวศน์ 5

ธรรมอันกันจิตไม่ให้บรรลุความดี เรียกนิเวศน์ มี 5 อย่าง

1. พอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอบใจมีรูปเป็นต้น เรียก กามฉันท
2. ปองร้ายผู้อื่น เรียก พยาบาท
3. ความที่จิตหดหู่และเคลิบเคลิ้ม เรียก ถีนมิทธะ
4. ฟุ้งซ่านและรำคาญ เรียก อุทธัจจกุกกุกจะ
5. ลังเลไม่ตกลงได้ เรียก วิจิกิจฉา

การยินดีพอใจในรูปเสียงกลิ่นรสโผฏฐัพพะและธรรมารมณ์ทั้งปวงอันน่าปรารถนาว่าใคร่น่าพอใจที่ชาวโลก พร้อมทั้งเทวโลกสมมติกันว่าเป็นสุขแต่พระอริยเจ้าเห็นสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นทุกข์การยินดีในสุกนิมิตเช่นนี้ เรียกว่า กามฉันท ผู้มีกามฉันทนี้ควรจะเจริญกายาคตาสติ พิจารณาให้เห็นเป็นของปฏิกุล

พยาบาทเกิดขึ้นเพราะความคับแค้นใจ ผู้มีพยาบาทชอบเกลียดโกรธคนอื่นอยู่เสมอ ๆ ควรเจริญเมตตากรุณามูทิตาคิดให้เกิดความรักเมตตาสงสารผู้อื่น

ผู้มีความเกียจคร้านท้อแท้ใจไม่กระตือรือร้น ในการทำงานเรียกว่าถูกถิ่นมิทธะครอบงำ ควรจะเจริญอนุสสติกัมมัฏฐาน พิจารณาความดีของตนและผู้อื่นเพื่อจะได้มีความอดุสาหะทำงานแก้ความท้อแท้ใจเสียได้

ความฟุ้งซ่านรำคาญ เกิดจากการที่ใจไม่สงบควรเพ่งกสิณให้ใจผูกอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งหรือเจริญกัมมัฏฐานให้ใจสงบ เช่น มรณสติ

ความล้มเหลวไม่ตกลงได้ เนื่องจากไม่ได้พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนควรเจริญธาตุกัมมัฏฐานเพื่อที่จะได้รู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริง

ธรรมทั้ง 5 ประการนี้เมื่อเกิดกับผู้ใด ย่อมจะเป็นธรรมกัณจิมิให้ผู้นั้นบรรลุความดีหรือสิ่งที่ตนประสงค์ได้ ฉะนั้น ผู้หวังความสำเร็จในชีวิตควรเว้นจากนิรรม 5 ประการนี้เสีย (มหาจุฬา, 2539, 240)

ขั้น 5

กายกับใจนี้ แบ่งออกเป็น 5 กอง เรียกขั้น 5 คือ

1. รูป 2. เวทนา 3. สัญญา 4. สังขาร 5. วิญญาณ
ธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันเป็นกายนี้ เรียกว่ารูป

ความรู้สึกอารมณ์ว่า เป็นสุข คือ สบายกาย สบายใจ หรือเป็นทุกข์ คือ ไม่สบายกายไม่สบายใจ หรือ เฉย ๆ คือ ไม่ทุกข์ไม่สุข เรียกว่า เวทนา

ความจำได้หมายรู้ คือ จำรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อารมณ์ที่เกิดกับใจได้ เรียกว่า สัญญา
เจตสิกธรรม คือ อารมณ์ที่เกิด กับใจ เป็นส่วนดี เรียกว่า กุศล เป็นส่วนชั่ว เรียก อกุศล เป็นส่วนกลาง ๆ
ไม่ดีไม่ชั่ว เรียก อัปยากฤต เรียกว่า สังขาร

ความรู้้อารมณ์ในเวลาเมื่อรูปมากระทบตา เป็นต้น เรียกว่าวิญญาณ.

ขั้น 5 นี้ ย่นเรียกว่า นามรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รวมเข้าเป็นนาม รูปคงเป็นรูป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560, น. 35)

การระ 6 อย่าง

1. พุทธการวตา ความเอื้อเฟื้อ ในพระพุทธเจ้า
2. ธัมมการวตา ความเอื้อเฟื้อ ในพระธรรม
3. สังฆการวตา ความเอื้อเฟื้อ ในพระสงฆ์
4. สิกขการวตา ความเอื้อเฟื้อ ในการศึกษา

5. อับปมาทการวตา ความเอื้อเฟื้อ ในความไม่ประมาท

6. ปฏิสันถารการวตา ความเอื้อเฟื้อ ในปฏิสันถารคือต้อนรับปราศรัย

การปลุกศรัทธาความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าแล้วแสดงตนเป็นพุทธมามกะ คือนับถือพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ ด้วยกาย วาจา ใจ ตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอน หรือระลึกนึกถึงพระองค์ของพระองค์อยู่เสมอๆ ให้เกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น หรือไม่เอาเรื่องของพระพุทธเจ้ามาล้อเล่น เพื่อความสนุกสนานเฮฮา เหล่านี้เป็นต้น ชื่อว่าเคารพในพระพุทธเจ้า การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคารพหรือหมั่นศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติตามกำลังปัญญาของตนชื่อว่าเคารพในพระธรรม การระลึกถึงความดีของพระสงฆ์แล้วกระทำการกราบไหว้ทำสมาธิกรรม เป็นต้น ชื่อว่าเคารพในพระสงฆ์ การมีความเพียรพยายามศึกษาเล่าเรียนวิทยาการต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมอันไม่มีโทษ ด้วยการเอาใจใส่ไม่เกียจคร้านมีความอุตสาหะวิริยะประกอบด้วยอิทธิบาท 4 ชื่อว่าเคารพในการศึกษา

ความเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ ไม่ประมาทในธรรมทั้งปวงคอยระวังใจไม่ให้กำหนดขัดเคืองลุ่มหลงมัวเมาในอารมณ์ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดเป็นต้น ชื่อว่าเคารพในความไม่ประมาท

การต้อนรับแขกผู้มาเยือนตามฐานานุรูปของเขา ชื่อว่าเคารพในการปฏิสันถารแบ่งออกเป็น 2 คือ อามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยการให้อาหารเสื่อผ้าที่พักอาศัยเป็นต้น ชื่อว่า อามิสปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยการพูดเชื้อเชิญหรือแสดงตนตามที่ควรชื่อว่า ธรรมปฏิสันถาร ภิคุควรทำคารวะ 6 ประการนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 54)

สาราณียธรรม 6 อย่าง

ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง เรียกสาราณียธรรม มี 6 อย่าง คือ

1. เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยชวนชวยกิจธุระของเพื่อนกันด้วยกาย มีพยาบาลภิกษุไข้เป็นต้น ด้วยจิตเมตตา
2. เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยชวนชวยในกิจธุระของเพื่อนกันด้วยวาจา เช่น กล่าวสั่งสอน เป็นต้น ด้วยจิตเมตตา
3. เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนกัน
4. แบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรมให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร ไม่หวงไว้บริโภคนำเฉพาะผู้เดียว
5. รักษาศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น

6. มีความเห็นร่วมกันกับภิกษุสามเณรอื่น ๆ ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน
 ธรรม 6 อย่างนี้ ทำผู้ประพฤติให้เป็นที่รักที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน เป็นไป
 เพื่อความไม่วิวาทกันและกันเป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (มหามกุฏ,2546,411)

อายตนะภายใน 6

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อินทรีย์ 6 ก็เรียก

อายตนะภายนอก 6

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ คือ อารมณ์ที่มาถูกต้องกาย, ธรรม คืออารมณ์เกิดกับใจ อารมณ์ 6 ก็เรียก
 (มหามกุฏ,2546,328)

วิญญาน 6

1. อาศัยรูปกระทบตา เกิดความรู้ขึ้นเรียกจักขุวิญญาน
2. อาศัยเสียงกระทบหู เกิดความรู้ขึ้นเรียกโสตวิญญาน
3. อาศัยกลิ่นกระทบจมูก เกิดความรู้ขึ้นเรียกฆานวิญญาน
4. อาศัยรสกระทบลิ้น เกิดความรู้ขึ้นเรียกชีวหาวิญญาน
5. อาศัยโผฏฐัพพะกระทบกาย เกิดความรู้ขึ้นเรียกกายวิญญาน
6. อาศัยธรรมเกิดกับใจ เกิดความรู้ขึ้นเรียกมโนวิญญาน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 398)

สัมผัส 6

อายตนะภายในมีตาเป็นต้น อายตนะภายนอกมีรูปเป็นต้น วิญญานมีจักขุวิญญานเป็นต้นกระทบกัน
 เรียกสัมผัส มีชื่อตามอายตนะภายในเป็น 6 คือ

1. จักขุสัมผัส 2. โสตสัมผัส 3. ฆานสัมผัส
4. ชิวหาสัมผัส 5. กายสัมผัส 6. มโนสัมผัส (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 476)

เวทนา 6

สัมผัสนั้นเป็น ปัจจัยให้เกิดเวทนา เป็นสุขบ้างทุกข์ บ้าง ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง มีชื่อตาม

อายตนะภายในเป็น 6 คือ

1. จักขุสัมผัสสชาเวทนา 2. โสตสัมผัสสชาเวทนา
3. ฆานสัมผัสสชาเวทนา 4. ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา
5. กายสัมผัสสชาเวทนา 6. มโนสัมผัสสชาเวทนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 419)

ธรรม 5 กลุ่ม เกี่ยวเนื่องกันและกัน กลุ่มละ 6 อย่าง आयตनภายใน आयตนภายนอก วิญญาณสัมผัส เวทนา ตา รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส จักขุสัมผัสสชาเวทนา หู เสียง โสตวิญญาณ โสตสัมผัส โสตสัมผัสสชาเวทนา จมูก กลิ่น ฆานวิญญาณ ฆานสัมผัส ฆานสัมผัสสชาเวทนา ลิ้น รส ชิวหาวิญญาณ ชิวหาสัมผัส ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา กาย โภกฺขุผัสสะ กายวิญญาณ กายสัมผัส กายสัมผัสสชาเวทนา ใจ รัมมารมณฺ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส มโนสัมผัสสชาเวทนา

ธาตุ 6

1. ปฐวีธาตุ คือ ธาตุดิน ลักษณะแข็งแ้ง รวมตัวเป็นรูปร่าง มองเห็นและสัมผัสได้
2. อาโปธาตุ คือ ธาตุน้ำ ลักษณะเหลว ซึมซาบหล่อเลี้ยง ทำให้อ่อนนุ่มและเอิบอิม
3. เตโชธาตุ คือ ธาตุไฟ ลักษณะร้อน ทำให้อบอุ่น ย่อยและเผาไหม้ ป้องกันมิให้บูดเน่า
4. วาโยธาตุ คือ ธาตุลม ลักษณะเบา พัดเวียนไปมา เกิดความอ่อนไหว
5. อากาศธาตุ คือ ช่องว่างมีในกาย ลักษณะช่องว่าง ถ่ายเทเคลื่อนไหวไปตลอดร่างกาย ทำให้อึดหยุ่น
6. วิญญาณธาตุ คือ ความรู้ะไรได้ ลักษณะรับรู้ารมณฺ ควบคุมระบบทำงานทั่วร่างกาย (มหาจุฬา, 2539, 58)

อปริหานิยธรรม 7 อย่าง

ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ชื่อว่า อปริหานิยธรรม มี 7 อย่าง คือ

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย
2. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
4. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

5. ไม่ลุ่มอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

6. ยินดีในเสนาสนะป่า

7. ตั้งใจอยู่ว่า เมื่อภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

คนผู้ตั้งอยู่ในคุณธรรม 7 ประการนี้ย่อมจะไม่มี ความเสื่อมเลยมีแต่ความเจริญถ่ายเดียว หมั่นประชุมในที่นี้ ท่านหมายเอาการประชุม ที่เป็นสาระประโยชน์ เช่นประชุมสนทนาธรรม สนทนาวินัยหรือด้วยการทำกิจของสงฆ์ เป็นต้น เมื่อมีกิจธุระเกิดขึ้น ก็พร้อมใจกันทำงานใหญ่ ๆ ก็จะเป็นอันสำเร็จได้ โดยง่ายเพราะความพร้อมเพรียงกันนี้เอง

พุทธบริษัททั้งปวง ช่วยกันปฏิบัติตามพระธรรม วินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ไม่รี้อนอนหรือเพิ่มเติมขึ้นใหม่ อันจะเป็นเหตุให้เกิดความพินเพื่อทำให้สัทธรรมปฏิรูปเกิดขึ้นได้เมื่อพุทธบริษัทปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางไว้ โดยเคร่งครัดเช่นนี้แล้ว ย่อมได้ชื่อว่า การทำการปฏิบัติบูชาแด่พระพุทธองค์

การทำความเอื้อเฟื้อ หรือเชื่อฟังคำของพระเถระผู้เป็นใหญ่ เป็นประธาน ได้ชื่อว่ามี ความอ่อนน้อม มีความเคารพต่อผู้เป็นใหญ่ด้วย การลุ่มอำนาจต่อความอยาก คือปล่อยใจให้เป็นไปตามอำนาจของความอยากที่เกิดขึ้นเช่น รักผู้หญิงเป็นต้น คนผู้ข่มใจไม่ให้ทะเยอทะยานไปตามอำนาจของความอยากได้จิตย่อมสงบ และเป็นเหตุ นำความสุขมาให้ เสนาสนะป่าอันเป็นที่สงัดจากอารมณ์ภายนอก ซึ่งเป็นข้าศึกต่อความสงบและได้สุขอันเกิดแต่ความวิเวกนั้น เป็นผู้มิจิตเมตตาต่อเพื่อนภิกษุสามเณรไม่คิดร้ายต่อเขา เมื่อเห็นคนดีมีกิริยามารยาทเรียบร้อยก็ต้องการให้เธอพักอยู่ด้วย ไม่หวังเสนาสนะไว้ผู้เดียว

ธรรม 7 อย่างนี้ ตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว (มหาจุฬา, 2539, 81)

อริยทรัพย์ 7

ทรัพย์ คือ คุณความดีที่มีในสันดานอย่างประเสริฐ เรียกอริยทรัพย์ มี 7 อย่าง คือ

1. สัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
2. ศีล รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
3. หิริ ความละอายต่อบาปทุจริต
4. โอตตปปะ สะดุ้งกลัวต่อบาป
5. พาหุสัจจะ ความเป็นคนเคยได้ยินได้ฟังมากคือจำทรงธรรมและรู้ศิลปวิทยามาก

6. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน

7. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์

ทรัพย์เหล่านี้คือความดีที่มีอยู่ในสันดานเป็นทรัพย์ อันประเสริฐดีกว่าทรัพย์ภายนอกมีเงินทอง เป็นต้น เพราะเป็นของเนื่องด้วยตนโจรลักเอาไปไม่ได้ทั้งยังเป็นของติดตามตัวเราไปในภพหน้าได้อีกด้วย ฉะนั้นจึงควรประกอบให้มีในตน

อริยทรัพย์ 7 ประการนี้ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก มีเงินทอง เป็นต้น ควรแสวงหาไว้ให้มีในสันดาน (มหาจุฬา ,2539,331)

สัปปุริสธรรม 7 อย่าง

ธรรมของสัตบุรุษ เรียกว่า สัปปุริสธรรมมี 7 อย่าง คือ

1. ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เช่น รู้จักว่า สิ่งนี้ เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์
2. อตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล เช่น รู้จักว่า สุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้
3. อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตนว่า เราว่าโดยชาติตระกูล ยศศักดิ์สมบัติบิรารความรู้และคุณธรรมเพียงเท่านี้ ๆ แล้วประพัตตินให้สมควรแก่ที่เป็นอยู่อย่างไร
4. มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้ ประมาณ ในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตแต่โดยทางที่ชอบและรู้จักประมาณ ในการบริโภคแต่พอควร
5. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันสมควรในอันประกอบกิจนั้น ๆ
6. ปรีชาญญตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชนและกิจการที่จะต้องประพัตติต่อประชุมชนนั้น ๆ ว่า หมู่นี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจการอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ เป็นต้น
7. ปุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลว่า ผู้นี้เป็นคนดี ควรคบ ผู้นี้เป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบ เป็นต้น

สัปปุริสธรรม(อีก) 7 อย่าง

1. สัตบุรุษประกอบด้วยธรรม 7 ประการ คือ มีศรัทธา มีความละเอียดอ่อนบอบ มีความกลัวต่อบาป เป็นคนได้ยินได้ฟังมาก เป็นคนมีความเพียร เป็นคนมีสติมั่นคง เป็นคนมีปัญญา
2. จะปรึกษาสิ่งใดกับใคร ๆ ก็ไม่ปรึกษาเพื่อจะเบียดเบียนตนและผู้อื่น
3. จะคิดสิ่งใดก็ไม่คิดเพื่อจะเบียดเบียนตนและผู้อื่น
4. จะพูดสิ่งใดก็ไม่พูดเพื่อจะเบียดเบียนตนและผู้อื่น

5. จะทำอะไรก็ได้ที่ไม่ทำเพื่อจะเบียดเบียนตนและผู้อื่น
6. มีความเห็นชอบ มีเห็นว่า ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น
7. ให้ทานโดยเคารพ คือเอื้อเฟื้อแก่ของที่ตัวให้ และผู้รับทานนั้น ไม่ทำอาการดูทั้งเสีย (มหาจุฬา ,2539,333)

โพชฌงค์ 7

1. สติ ความระลึกได้ ความรู้สึกตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่ปล่อยอารมณ์เลื่อนลอย
2. ฌัมมวิจยะ ความสอดส่องธรรม โดยลึกซึ้งและแยบคาย
3. วิริยะ ความเพียร ในการบำเพ็ญสมณธรรมให้สูงยิ่งขึ้น
4. ปิติ ความอิ่มใจ และเต็มตื้นในรสแห่งโลกุตตรธรรม
5. ปัสสัทธิ ความสงบใจและอารมณ์ ไร้กิเลสนิรวณ
6. สมาธิ ความตั้งใจมั่น มีจิตแน่วแน่เป็นจุดเดียว
7. อุเบกขา ความวางเฉย จิตปราศจากความโน้มเอียงตามอารมณ์

สติในที่นี้หมายถึงการระลึกถึงสิ่งที่ทำหรือคำพูดที่พูดแล้วแม่นยำ หรือระลึกพิจารณาอารมณ์ในสติปัญญา คือกายเวทนาจิตธรรม ชื่อว่าสติสัมโพชฌงค์

การพิจารณาคัดเลือกธรรมที่เป็นกุศลว่าควรปฏิบัติคัดเลือกรวมที่เป็นอกุศลว่าไม่ควรปฏิบัติ และคัดเลือกรวมที่ควรปฏิบัติคือสมควรแก่ตน ชื่อว่า ฌัมมวิจยสัมโพชฌงค์

ความเพียรด้วยกายเช่น ขยันหาทรัพย์ เป็นต้นชื่อว่า วิริยะสัมโพชฌงค์

ความอิ่มใจปลื้มใจ ในความดีที่ตนปฏิบัติมา หรือในผลที่ปรากฏชื่อว่า ปิติสัมโพชฌงค์

ความสงบกายสงบใจจากอารมณ์อันฟุ้งซ่านหรือสงบจากอุปกิเลสคือเครื่องทำให้เศร้าหมอง มี 16 อย่าง มีอภิขณาวิสมโลก เป็นต้นชื่อว่า ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์

ความที่จิตสงบไม่ฟุ้งซ่านตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว ชื่อว่า สมาธิสัมโพชฌงค์

การวางเฉยเป็นกลาง ด้วยใช้ปัญญาพิจารณาซึ่งมีธรรมเป็นอารมณ์ ชื่อว่าอุเบกขาสัมโพชฌงค์ต่างจากอุเบกขาในพรหมวิหารและอัปปมัญญาเพราะใน 2 หมวดนั้นมีสัตว์เป็นอารมณ์

เรียกตามประเภทว่า สติสัมโพชฌงค์ไปโดยลำดับจนถึงอุเบกขาสัมโพชฌงค์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 303)

โลกธรรม 8

ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามธรรมนั้นเรียกว่าโลกธรรม โลกธรรมนั้นมี 8 อย่าง คือ

อิฏฐารมณ์ (ทุกคนต้องการ) อนิฏฐารมณ์ (ไม่มีใครอยากได้)

1. มีลาภ มีสิ่งที่ต้องการสมใจ 5. ไม่มีลาภ ไม่ได้ครอบครองของที่หวัง
2. มียศ มีตำแหน่งหน้าที่ถูกใจ 6. ไม่มียศ ถูกติรอนสิทธิและลดตำแหน่ง
3. สรรเสริญ ชื่อเสียงเด่น 7. นินทา ถูกติเตียน กล่าวร้าย
4. สุข ชีวิตผาสุก สดชื่น แจ่มใส 8. ทุกข์ ทรมานกาย และขมขื่นใจ

โลกธรรม คือธรรมสำหรับชาวโลกที่ทุกคนจะต้องประสบอย่างหนีไม่พ้น เมื่อโลกธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว ควรพิจารณาว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่มันไม่เที่ยงเป็นทุกข์มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรรู้ตามความเป็นจริงเช่นนี้ อย่าให้โลกธรรมเหล่านี้ครอบงำจิตใจได้

ในโลกธรรมเหล่านี้สิ่งที่น่าปรารถนาคือ ลาภยศสรรเสริญสุข เรียกว่า อิฏฐารมณ์ ส่วนที่ไม่น่าปรารถนาคือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เรียกว่า อนิฏฐารมณ์

ในโลกธรรม 8 ประการ นี้ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ควรพิจารณาว่า สิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่ามันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรรู้ตามที่เป็นจริง อย่าให้มันครอบงำจิตใจ คืออย่ายินดีในส่วนที่ปรารถนา อย่ายินร้ายในส่วนที่ไม่ปรารถนา

ลักษณะตัดสินธรรมวินัย 8 ประการ

1. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อกำหนดยึดอ้อมใจ
2. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความประกอบทุกข์
3. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความสะสมกองกิเลส
4. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความอยากใหญ่
5. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความไม่สันโดษยินดีด้วยของมีอยู่ คือมีนี้แล้วอยากได้นั้น
6. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
7. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน
8. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเลี้ยวยาก

ธรรมเหล่านี้พึงรู้ว่า ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา

1. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด
2. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความปราศจากทุกข์
3. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความไม่สะสมกองกิเลส
4. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความอยากอันน้อย
5. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความสันโดษยินดีด้วยของมีอยู่
6. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความสงัดจากหมู่
7. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเพียร
8. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเลี้ยงง่าย

ธรรมเหล่านี้พึงรู้ว่า เป็นธรรม เป็นวินัย เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา (มหามกุฏ, 2546, 242)

มรรคมีองค์ 8

1. สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ 4
2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คือ ดำริจะออกจากกาม ดำริในอันไม่พยาบาท, ดำริในอันไม่เบียดเบียน
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือเว้นจากวจีทุจริต 4
4. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ คือเว้นจากกายทุจริต 3
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากความเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด
6. สัมมาวายามะ เพียรชอบ คือเพียรในที่ 4 สถาน
7. สัมมาสติ ระลึกชอบ คือระลึกในสติปัฏฐานทั้ง 4
8. สัมมาสมาธิ ตั้งใจไว้ชอบ คือเจริญฌานทั้ง 4

ในองค์มรรค 8 นั้น

- เห็นชอบ, ดำริชอบ สงเคราะห์เข้าไปในปัญญาสิกขา
- วาจาชอบ, การงานชอบ, เลี้ยงชีวิตชอบ สงเคราะห์เข้าไปในศีลสิกขา
- เพียรชอบ, ระลึกชอบ, ตั้งใจไว้ชอบ สงเคราะห์เข้าไปในจิตตสิกขา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560, น. 326)

มละ คือ มลทิน 9 อย่าง

1. โกรธ คือความขัดเคือง ความคิดร้าย
2. ลบลู่คุณท่าน คือแสดงอาการเหยียดหยามต่อผู้มีอุปการะคุณ

3. ริษยา คือความที่ไม่อยากให้คนอื่นได้ดี
4. ตระหนี่ คือหวงไม่ยอมให้คนอื่นได้ดี
5. มารยา คือทำเล่ห์กลปกปิดความจริง
6. โอ้อวด คือทรงในความรู้ความสามารถหรือในทรัพย์สินสมบัติของตน
7. พุดปด คือพูดหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิด
8. ประราณาลามก คือต้องการให้คนอื่นเข้าใจผิดในคุณสมบัติที่ไม่มีในตน
9. เห็นผิด คือความทำดีไม่ได้ดี เป็นต้น

มลทินนี้คือคุณเครื่องที่ทำความเศร้าหมองแก่จิตเพราะถ้ามีมลทินเหล่านี้แล้วจิตที่บริสุทธิ์สะอาดก็เศร้าหมองไปด้วย เหมือนน้ำใสสะอาดที่เจือด้วยสิ่งของต่าง ๆ จนกลายเป็นน้ำขุ่นฉะนั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 326)

อกุศลกรรมบถ 10

จัดเป็นกายกรรม คือทำด้วยกาย 3 อย่าง

1. ปาณาติบาต ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง คือ ฆ่าสัตว์
2. อทินนาทาน ถูเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย
3. กามสฺ มิจฉจาร ประพฤติผิดในกาม

จัดเป็นวจีกรรม คือ ทำด้วยวาจา 4 อย่าง

4. มุสาวาท พุดเท็จ
5. ปิสุณาวาจา พุดส่อเสียด
6. ผรุสวาจา พุดคำหยาบ
7. สัมผัปปลาปะ พุดเพ้อเจ้อ

จัดเป็นมโนกรรม คือทำด้วยใจ 3 อย่าง

8. อภิชฌา โลภอยากได้ของเขา
9. พยาบาท พยาบาทปองร้ายเขา
10. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

อกุศลกรรมบถ แปลว่า ทางแห่งกรรมชั่วที่บุคคลไม่ควรประพฤติและปฏิบัติ เพราะอกุศลกรรมเหล่านี้ถ้าทำลงไปแล้ว ย่อมเป็นความเสียหายแก่ผู้กระทำคือ เมื่อมีชีวิตอยู่ย่อมเป็นเหตุให้เสียชื่อเสียงหรือได้รับโทษทัณฑ์ต่าง ๆ เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วย่อมไปสู่ทุคติ หากความสุขไม่ได้เลย กรรม 10 อย่างนี้ เป็นทางบาป ไม่ควรดำเนิน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 518)

กุศลกรรมบถ 10 ประการ

จัดเป็นกายกรรม คือทำด้วยกาย 3 อย่าง

1. ปาณาติบาต เวมณี เว้นทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง คือ ฆ่าสัตว์
2. อทินนาทาน เวมณี เว้นถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย
3. กาเมสุ มิจฉจาร เวมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม

จัดเป็นวจีกรรม คือ ทำด้วยวาจา 4 อย่าง

4. มุสาวาท เวมณี เว้นจากการพูดเท็จ
5. ปิสุณาวาจา เวมณี เว้นจากการพูดส่อเสียด
6. ผรุสวาจา เวมณี เว้นจากการพูดคำหยาบ
7. สัมผัสปลลาปา เวมณี เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

จัดเป็นมโนกรรม คือทำด้วยใจ 3 อย่าง

8. อนภิชฌา ไม่โลภอยากได้ของเขา
9. อพยาบาท ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
10. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม

กุศลกรรมบถ 10 ประการนี้เป็นทางกุศลซึ่งตรงกันข้ามกับอกุศลกรรมบถที่กล่าวมาแล้ว ควรที่จะประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นความดีเป็นทางบุญ กรรม 10 อย่างนี้ เป็นทางบุญ ควรดำเนิน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.26)

บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ

1. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
2. สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
3. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

4. อปายนัมัย บุญสำเร็จด้วยการประพุดิถ่อมตนแก่ผู้ใหญ่
5. เวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการช่วยขวนขวายในกิจที่ชอบ
6. ปัตติทานัมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ
7. ปัตตานุโมทนาัมัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ
8. ธัมมัสสวนัมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
9. ธัมมเทศนามัมัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
10. ทิฏฐุชุกัมม์ การทำความเห็นให้ตรง

บุญกิริยาวัตถุแปลว่า วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ บุญกิริยาวัตถุ 10 อย่างนี้ย่อกลงใน ทาน ศีล ภาวนา ดังนี้

- ทาน (ปัตติทานัมัย, ปัตตานุโมทนาัมัย)
- ศีล (อปายนัมัย, เวยยาวัจจมัย)
- ภาวนา (ธัมมัสสวนัมัย, ธัมมเทศนามัมัย)

ทิฏฐุชุกัมม์ ย่อกลงใน 3 อย่างอย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น.183)

ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ 10 อย่าง

1. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อากาการกิริยาใด ๆ ของสมณะ เราต้องทำอากาการกิริยานั้น ๆ
2. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ความเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น ๆ เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย
3. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า อากาการกายวาจาอย่างอื่นที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ยังมีอยู่อีก ไม่ใช่เพียงเท่านี้
4. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ตั้งของเราเองติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่
5. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ผู้รู้ใคร่ ครวญแล้ว ติเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่
6. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งนั้น
7. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว
8. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้ เราทำอะไรอยู่
9. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรายินดีในที่สังัดหรือไม่

10. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า คุณวิเศษของเรามีอยู่หรือไม่ ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขินในเวลาเพื่อนพรพชิตถามในกาลภายหลัง

ธรรม 10 ข้อนี้เป็นธรรมสำหรับบรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอ ๆ เพื่อจะได้เป็นเครื่องเตือนสติตนเองให้ปฏิบัติตามธรรมนอกรองธรรมของบรรพชิต

นาถกรรมธรรม คือ ธรรมทำที่พึง 10 อย่าง

1. ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย
2. พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สดับรับฟังมาก
3. กัลยาณมิตรตา ความเป็นผู้มีเพื่อนดีงาม
4. โสวจัสสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย
5. กิงกรณียesu ทักขตา ความขยันช่วยเอาใจใส่ในกิจธุระของเพื่อนภิกษุสามเณร
6. ธัมมกามตา ความใคร่ในธรรมที่ชอบ
7. วิริยะ เพียรเพื่อจะละความชั่วประพฤติกามดี
8. สันโดษ ยินดีด้วยผ้าห่มผ้าห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตามมีตามได้
9. สติ จำการที่ได้ทำและคำที่พูดแล้วแม่นยำ
10. ปัญญา รอบรู้ในกองสังขารตามเป็นจริงอย่างไร

ธรรมอันเป็นที่พึงเหล่านี้เมื่อบุคคลมีไว้ประจำใจแล้วย่อมจะเป็นที่พึงของตนเอง ได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ย่นนาถกรรมธรรมเหล่านี้ลงในไตรสิกขาศีลสิกขาจิตตสิกขาและปัญญาสิกขา

กถาวัตถุคือถ้อยคำที่ควรพูด 10 อย่าง

1. อัปปิจฉกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย
2. สันตุฏฐิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สันโดษยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้
3. ปวิเวกกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สงัดกายสังัดใจ
4. อสังสัคคกถา ถ้อยคำที่ชักนำไม่ให้ระคนด้วยหมู่
5. วิริยารัมภกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ปรารภความเพียร
6. สีสกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล
7. สมาธิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดความสงบ
8. ปัญญาถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา
9. วิมุตติกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจพ้นจากกิเลส

10. วิมุตติญาณทัสสนกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดความรู้ความเห็นในสิ่งที่ใจพ้นจากกิเลส

กถาวัตถุคือเรื่องที่ควรพูดบรรพชิตพึงพูดแต่ถ้อยคำที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ตามเรื่อง
ควรพูดเหล่านี้ ควรเว้นจากการพูดด้วยเดรัจฉานกถาอันไม่เป็นประโยชน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.
ปยุตโต), 2552, น.3)

อนุสสติ คือ อารมณฺ์ควรระลึก 10 ประการ

1. พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า
2. ธัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรม
3. สังฆานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์
4. สीलानุสสติ ระลึกถึงศีลของตน
5. จาคานุสสติ ระลึกถึงทานที่ตนบริจาคแล้ว
6. เทวदानุสสติ ระลึกถึงคุณที่ทำให้บุคคลให้เป็นเทวดา
7. มรณฺ์สสติ ระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตน
8. กายคตาสติ ระลึกทั่วไปในกาย ให้เห็นว่า ไม่งาม น่าเกลียดโสโครก
9. อาณาปานสติ ตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก
10. อุปสมานุสสติ ระลึก ถึงคุณพระนิพพาน ซึ่งเป็นที่ระงับกิเลสและกองทุกข์

อนุสสติ 10 นี้ เป็นอารมณฺ์ที่เราจะต้องระลึกอยู่เสมอ ๆ เพื่อให้เกิดความไม่ประมาทในการดำรงชีวิต
เพราะเมื่อบุคคลผู้ประมาทแล้ว ย่อมจะเป็นที่พึ่งของตนเองไม่ได้ ทำอะไรก็มักที่พลาดไปหมด
เพราะฉะนั้น จึงควรที่จะระลึกถึงอนุสสติเหล่านี้ไว้เพื่อตรวจดูตนเองอยู่เสมอ ๆ ว่าเราเป็นอยู่อย่างไร เช่น
เรามีความฟุ้งซ่าน ก็กำหนดระลึกถึงอาณาปานสติเพื่อให้ใจสงบเป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.
ปยุตโต), 2552, น.495)

อุปกิเลส คือโทษเครื่องเศร้าหมอง 16 อย่าง

1. อภิชฌาวิสมโลภะ ความโลภอยากได้นั้นอยากได้นี้ แก่ด้วย ทาน จาคะ
2. โทสะ ใจเหี้ยมโหด มุ่งร้ายหมายชีวิต แก่โดยเมตตา กรุณา พรหมวิหาร
3. โภระ โภธ หงุดหงิดฉุนฉียว แก่ด้วย ขันติ เมตตาพรหมวิหาร
4. อุปนาหะ เคียดแค้น ผูกใจเจ็บ แก่ด้วย กายคตาสติ
5. มกฺขะ ลบหลู่คุณท่าน แก่ด้วย กตัญญูกตเวทิตา

6. ปลาสะ ตีตนเสมอ คือยกตัวเทียมท่าน แก้วด้วย สัมมาคารวะ
7. อิศสา ริชยา คือเห็นเขาได้ดี ทนอยู่ไม่ได้ แก้วด้วย มุทิตาพรหมวิหาร
8. มัจฉริยะ ตระหนี่ ใจแคบ แก้วด้วย มรณัสสติ
9. มายา มารยา คือเจ้าเล่ห์ แก้วด้วย สัจจะ
10. สาถะยยะ โออวด แก้วด้วย วชิสุจริต
11. ถัมภะ กระด้าง หัวดี้อ แก้วด้วย โสวจัสสตา
12. สารัมภะ แข่งดี คนอื่นสู้ตนไม่ได้ แก้วด้วย อสุภกัมมัฏฐาน
13. มานะ ถือตัว ทนงตัว แก้วด้วย นิวัต
14. อติมานะ ดูหมิ่นเหยียดหยามท่าน แก้วด้วย อปจายนะ
15. มทะ หลงมัวเมา สำคัญผิดเป็นชอบ แก้วด้วย จตุธาตวักุฎฐาน
16. ปมาทะ ประมาท เลินเล่อ แก้วด้วย เจริญกุสลิน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น.546)

โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ

หมายถึง องค์แห่งการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า คือ

1. สติปัฏฐาน 4
2. สัมมัปปธาน 4
3. อิทธิบาท 4
4. อินทรีย์ 5
5. พละ 5
6. โพชฌงค์ 7

7. มรรคมงคล 8 ธรรมเหล่านี้เมื่อรวมเข้ากันแล้วก็ได้ 37 ประการพอดี ที่ได้ชื่อว่าโพธิปักขิยธรรมนั้น เพราะเป็นธรรมเป็นไปในฝักฝ่ายแห่งปัญญาตรัสรู้โลกุตระธรรมและมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อภิญญาเทศิตธรรม เพราะเป็นธรรมที่พระองค์ทรงแสดง เพื่อความรู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น.277)

คิหิปฏิบัติ คือ ธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ หรือฆราวาส

กรรมกิเลส คือกรรมเครื่องเศร้าหมอง 4 อย่าง

1. ปาณาติบาต ฆ่าหรือทำลายสัตว์มีชีวิตถึงตาย
2. อทินนาทาน ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นมาครอง
3. กามเมสุมิฉฉาจาร ประพฤติผิดจารีตประเพณีทางกามารมณ์
4. มุสาวาท พูดเท็จ หลอกหลวงให้ผู้อื่นเชื่อและเสียประโยชน์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560, น. 5)

อบายมุข คือ เหตุเครื่องฉิบหาย 4 อย่าง

บ่เกิดแห่งความวิบัติ จิตใจเสื่อม ครอบครัวย่อมจมน้ำไม่ควรรประพฤติ

1. ความเป็นนักเลงหญิง ประพฤติตนเป็นคนเจ้าชู้ เสเพลมั่วอยู่กับรัก ๆ ใคร่ ๆ
2. ความเป็นนักเลงสุรา มั่วสุมกับของมีนเมา และสิ่งเสพติดให้โทษ
3. ความเป็นนักเลงเล่นการพนัน หมกมุ่นเล่นการพนันแบบผีสิง
4. ความคบคนชั่วเป็นมิตรสนิทชิดเชื้อ และถูกชักจูง ทำชั่วทุจริต ตามเพื่อนเลว ๆ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560, น. 546)

โทษ 4 ประการ ไม่ควรรประกอบ ไม่ควรทำ

ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง

1. อุภูฐานสัมปทา เพียรเอาจริงเอาจัง ในการศึกษาเลี้ยงชีพ ธุรกิจ ทุกอย่าง
2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาคุ้มครองภารกิจการมีให้บกพร่อง ประหยัด และคุ้มครองทรัพย์สิน
3. กัลยาณมิตรตตา คบเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร
4. สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตและครอบครัว พอควรแก่รายได้และทำที่จำเป็น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560, น. 144)

สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ภายนอก 4 อย่าง

1. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เชื่อมมั่นในหลักธรรม เชื่อกฎของกรรม
2. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล ประพฤติชอบด้วยกายวาจา
3. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค น้ำใจเสียสละ เกื้อกูลผู้อื่นให้มีสุขสบาย

4. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา จิตสำนึกผิดชอบชั่วดี รู้ปรัชญาชีวิตเจนจบ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 476)

มิตรปฏิรูป คือคนเทียมมิตร

คนที่มิใช่มิตรแท้ ผู้ไม่มีความจริงใจ ไม่ควรคบใกล้ชิด มีลักษณะต่าง ๆ

1. คนปกอลอก ทำดีสนิทให้วางใจ ปลิ้นปล้อน
2. คนดีแต่พูด กำนัลด้วยลมปากหวานหวานล่อม
3. คนหัวประจบ ทำโอนอ่อนใจเลี้ยงลุด ใจคดปากซื่อ
4. คนชักชวนทางฉิบหาย ชักจูงให้หลงผิดจนเสียตัวเสียคน

ลักษณะคนปกอลอก 4 อย่าง

1. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
2. เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก
3. เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงรับทำกิจของเพื่อน
4. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง

ลักษณะของคนดีแต่พูด 4 อย่าง

1. เก็บเอาของลวงแล้วมาปราศรัย
2. อ้างเอาของที่ยังไม่มาปราศรัย
3. สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
4. ออกปากฟังมิได้

ลักษณะของคนหัวประจบ 4 อย่าง

1. จะทำชั่วก็คล้อยตาม
2. จะทำดีก็คล้อยตาม
3. ต่อหน้าว่าสรรเสริญ
4. ลับหลังตั้งนินทา

ลักษณะของคนชักชวนในทางฉิบหาย 4 อย่าง

1. ชักชวนดื่มน้ำเมา
2. ชักชวนเที่ยวกลางคืน

3. ชักชวนให้มาร่วมในการเล่น

4. ชักชวนเล่นการพนัน

มิตรแท้ 4 จำพวก

1. มิตรมีอุปการะ ยามเดือดร้อนอาศัยได้ คราวลำเค็ญก็เกื้อหนุน

2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ น้ำใจซื่อเปิดเผย เข้าถึงใจกัน เสียสละแทนกันได้

3. มิตรแนะนำประโยชน์ ตักเตือนมิให้หลงผิด ปลูกปลูกให้ตั้งตนไว้ชอบ

4. มิตรมีความรักใคร่ เสมอต้นเสมอปลาย รักและภักดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ลักษณะของมิตรมีอุปการะ 4 อย่าง

1. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว

2. ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว

3. เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้

4. เมื่อมีธุระช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

ลักษณะของมิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ 4 อย่าง

1. ขยายความลับของตนแก่เพื่อน

2. ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร່พราย

3. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ

4. แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้

ลักษณะของมิตรแนะนำประโยชน์ 4 อย่าง

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

2. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี

3. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

4. บอกทางสวรรค์ให้

ลักษณะของมิตรมีความรักใคร่ 4 อย่าง

1. ทุกข์ ๆ ด้วย

2. สุข ๆ ด้วย

3. โต้เถียงคนที่พูดติเตียนเพื่อน

4. รับรองคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน

สังคหวัตถุ 4 อย่าง

สังคหวัตถุ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ ธรรมสำหรับผูกไมตรีเป็นจรรยาบรรณ ด้านมนุษยสัมพันธ์ เกิดเสน่ห์ ชนาะใจคน ครองใจคน

1. ทาน แจกจ่ายแก่คนยากจน คนประสบภัยพิบัติต่าง และบริจาคเพื่อกุศลสงเคราะห์
2. ปิยวาจา พูดจานุ่มนวล อ่อนหวาน
3. อัถตจริยา สงเคราะห์ผู้ขัดสน และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
4. สมานัตตตา วางตนเหมาะสมแก่สิ่งแวดล้อม ไม่ถือตัว

สุขของคฤหัสถ์ 4 อย่าง

เป็นความสุขที่คฤหัสถ์สามัญชนปรารถนา

1. สุขเกิดเพราะความมีทรัพย์สินสมบัติ มีกินมีใช้
2. สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภคน บำรุงเลี้ยงตน ครอบครัว ใช้เป็นประโยชน์
3. สุขเกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้
4. สุขเกิดแต่ประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ มีอาชีพสุจริต ปราศจากพิษปลอดภัย

ความปรารถนาของบุคคลในโลก ที่ได้สมหมายด้วยยาก 4 อย่าง

1. ขอสมบัติจึงเกิดมีแก่เราโดยทางที่ชอบ (ลาภ)
2. ขอยศจึงเกิดมีแก่เรากับญาติพวกพ้อง (ยศ)
3. ขอเราจงรักษาอายุให้ยืนนาน (ผาสุก)
4. เมื่อสิ้นชีพแล้ว ขอเราจงไปบังเกิดในสวรรค์ (สวรรค์)

ตระกูลอันมั่นคงจะตั้งอยู่นานไม่ได้เพราะสถาน 4

1. ไม่แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว
2. ไม่บุรณะพัสดุที่คร่ำคร่า
3. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคสมบัติ
4. ตั้งสตรีหรือบุรุษทุศีลให้เป็นแม่เรือนพ่อเรือน

ธรรมของฆราวาส 4 อย่าง

ชีวิตชาวบ้านจะร่มเย็นเป็นสุข และรุ่งโรจน์มั่นคงเหมือนเรือนสวรรค์ เพราะคุณธรรม คือ

1. สัจจะ น้ำใจสัตย์ซื่อ จริ่งใจและจงรักภักดีซึ่งกันและกัน
2. ทมะ ช่มจิต ยับยั้งชั่งใจ ปรับอารมณ์โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา
3. ซันติ อุดหนุน สู้ทนในการประกอบสัมมาชีพ อุดหนุนต่ออุปสรรค และอดกลั้นสิ่ง สะเทือนใจ
4. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน

ประโยชน์เกิดแต่การถือโอคทรัพย์ 5 อย่าง

เมื่อแสวงหาโอคทรัพย์ได้โดยทางที่ชอบแล้ว ควรที่จะมีการใช้จ่ายที่ถูกต้องตามระบบเศรษฐกิจแบบพุทธ ดังนี้

1. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข
 2. เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข
 3. บำบัดอันตรายที่เกิดแต่เหตุต่าง ๆ
 4. ทำพละ 5 อย่าง คือ
 - 4.1 ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ
 - 4.2 อดิถิปละ ต้อนรับแขก
 - 4.3 ปุพเพตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
 - 4.4 ราชพละ บริจาคเป็นหลวง มีการเสียภาษีอากรเป็นต้น
 - 4.5 เทวตพละ ทำบุญอุทิศให้เทวดา
 5. บริจาคทานในสมณพราหมณ์ พระสงฆ์ผู้ประพฤติชอบ
 - ศีล 5
 1. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป
 2. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาสิ่งที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย
 3. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤตินิन्दในกาม
 4. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ
 5. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น.391)
- มิจฉาวณิชชา คือการค้าขายไม่ชอบธรรม ๕ อย่าง
- อาชีพอื้อขายเฉพาะสินค้าอันชาวพุทธไม่ควรดำเนินการ คือ

1. ค้าขายเครื่องประหาร ศัสตรา อาวุธ หอก ดาบ ปืน และเครื่องดักจับสัตว์ เป็นต้น
2. ค้าขายมนุษย์
3. ค้าขายสัตว์เป็นสำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหาร
4. ค้าขายน้ำเมา
5. ค้าขายยาพิษ

การค้าขาย 5 อย่างนี้ เป็นข้อห้ามอุบาสกไม่ให้ประกอบ

สมบัติของอุบาสก 5 ประการ

เอกลักษณ์ คือคุณสมบัติพิเศษของชาวพุทธ ทั้งอุบาสกและอุบาสิกา คือ

1. ประกอบด้วยศรัทธา
2. มีศีลบริสุทธิ์
3. ไม่ถื่อมงคลตื่นข่าว คือเชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล
4. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา
5. บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา

ทศ 6

1. ปุรัตถิมทศ คือทิศเบื้องหน้า มารดา บิดา
2. ทักขิมทศ คือทิศเบื้องขวา ครู อาจารย์
3. ปัจฉิมทศ คือ ทิศเบื้องหลัง บุตรภรรยา
4. อุตตรทศ คือทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย
5. เหมฐิมทศ คือทิศเบื้องต่ำ บ่าวไพร่
6. อุปริมทศ คือทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.132)

1. ปุรัตถิมทศ คือทิศเบื้องหน้า (มารดาบิดา) บุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5

- 1 ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
- 2 ทำกิจของท่าน
- 3 ดำรงวงศ์สกุล
- 4 ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
- 5 เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

มารดาบิดาได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว อนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน 5

1. ห้ามให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. หาภรรยาที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์ให้ในสมัย
2. ทักขิมทิศ คือทิศเบื้องขวา (อาจารย์) ศิษย์พึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยลูกขี้นรับ
2. ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้
3. ด้วยเชื้อฟิง
4. ด้วยอุปฐาก
5. ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5

1. แนะนำดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกศิลป์ให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง
4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
5. ทำความป้องกันทิศทั้งหลาย (คือจะไปทางทิศไหน ก็ไม่อดอยาก)

3. ปัจฉิมทิศ คือทิศเบื้องหลัง (ภรรยา) สามิพึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา
2. ด้วยไม่ดูหมิ่น
3. ด้วยไม่ประพฤตล่วงใจ
4. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้
5. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน 5 อย่าง

1. จัดการงานดี
 2. สงเคราะห์คนข้างเคียงของผัวดี
 3. ไม่ประพฤตล่วงใจผัว
 4. รักษาทรัพย์ที่ผัวหามาได้ไว้
 5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง
4. อุตตรทิศ คือทิศเบื้องซ้าย (มิตร) กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5 อย่าง

1. ด้วยให้ปัน
2. ด้วยเจรจาถ้อยคำไพเราะ
3. ด้วยประพฤติประโยชน์
4. ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ
5. ด้วยไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง

มิตรได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 5 อย่าง

1. รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
 2. รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
 3. เมื่อมีภัย เอาเป็นที่พึ่งพำนักได้
 4. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
 5. นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร
5. เหมภูมิทิศ คือทิศเบื้องต่ำ (ป่าว) นาย พึงบำรุงด้วยสถาน 5 อย่าง

1. ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
2. ด้วยให้อาหารและรางวัล
3. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้
4. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน
5. ด้วยปล่อยในสมัย

บ่าวได้รับบารุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน 5 อย่าง

1. ลุกขึ้นทำการงานก่อนนาย
2. เลิกการงานทีหลังนาย
3. ถือเอาแต่ของทีนายให้
4. ทำการงานให้ดีขึ้น
5. ทำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ
6. อุปริมทิศ คือทิศเบื้องบน (สมณพราหมณ์) กุลบุตรพึงบารุงด้วยสถาน 5 อย่าง

1. ด้วยกายกรรม คือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา
2. ด้วยวจีกรรม คือพูดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา
3. ด้วยมโนกรรม คือคิดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา
4. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือต้อนรับเข้าสู่บ้านเรือน
5. ด้วยให้อาณีสทาน

สมณพราหมณ์ได้รับบารุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 6 อย่าง คือ

1. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มชัด
6. บอกทางสวรรค์ให้

อบายมุข คือเหตุเครื่องฉิบหาย 6 อย่าง

1. ดื่มน้ำเมา
2. เที่ยวกกลางคืน
3. เที่ยวดูการเล่น
4. เล่นการพนัน
5. คบคนชั่วเป็นมิตร
6. เกียจคร้านทำการงาน

1) โทษของการดื่มน้ำเมา 6 อย่าง

1. เสียทรัพย์
2. ก่อการทะเลาะวิวาท
3. เกิดโรคโดยเฉพาะโรคเอดส์
4. ต้องถูกตีเตียน
5. ไม่รู้จักอาย
6. ทอนกำลังปัญญา

2) โทษของการเที่ยวกลางคืน 6 อย่าง

1. ชื่อว่าไม่รักษาตัว
2. ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
3. ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
4. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย
5. มักถูกใส่ความ
6. ได้ความลำบากมาก

3) โทษของการเที่ยวดูการละเล่นตามวัดฤดูที่ไปดู 6 อย่าง

1. รำที่ไหนไปทีนั้น
2. ขับร้องที่ไหนไปทีนั้น
3. ดิดสีตีเป่าที่ไหนไปทีนั้น
4. เสภาที่ไหนไปทีนั้น
5. เพลงที่ไหนไปทีนั้น
6. เถิดเทิงที่ไหนไปทีนั้น

4) โทษของการเล่นการพนัน 6 อย่าง

1. เมื่อชนะยอมก่อเวร
2. เมื่อแพ้ย่อมเสียตายทรัพย์ที่เสียไป
3. ทรัพย์ยอมฉิบหาย
4. ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ

5. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน
 6. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย
- 5) โทษของการคบคนชั่วเป็นมิตรตามบุคคลที่คบ 6 อย่างคือ

1. นำให้เป็นนักเลงการพนัน
 2. นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
 3. นำให้เป็นนักเลงเหล้า
 4. นำให้เป็นคนลงเขาด้วยของปลอม
 5. นำให้เป็นคนลงเขาซึ่งๆหน้า
 6. นำให้เป็นคนหัวไม้
- 6) โทษของการเกียจคร้านทำงาน

1. มักให้อ้างว่า หนาวนัก แล้วไม่ทำงาน
2. มักให้อ้างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
3. มักให้อ้างว่า เวลายุ่งแล้ว แล้วไม่ทำงาน
4. มักให้อ้างว่า ยังเข้านัก แล้วไม่ทำงาน
5. มักให้อ้างว่า หิวนัก แล้วไม่ทำงาน
6. มักให้อ้างว่า ระบายนัก แล้วไม่ทำงาน

สรุป ผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์ พึงเว้นเหตุเครื่องฉิบหาย 6 ประการนี้เสีย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.496)

1.5 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริและพระราชทานไว้ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่คนไทยนั้น วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลัก คือ ความสงบสุขของผู้คนในสังคม ประชาชนมีกินมีใช้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ ที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน หากวิเคราะห์โดยละเอียดก็จะพบว่า ทรงประยุกต์มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเอง จาก พระราชดำรัสอธิบายขยายความหมายของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่กล่าวมาข้างต้น นั้นทำให้เราพบว่ามีหลักธรรมต่อไปนี้ปรากฏเป็นรากฐานอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

หลักมัชฌิมาปฏิปทา (การปฏิบัติตนในทางสายกลาง) มัชฌิมาปฏิปทาในทางพุทธศาสนา หมายถึง ทางสายกลาง คือ การไม่ยึดถือสุดทางทั้ง 2 ได้แก่ อัตต กิลมณญโยค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป และ กามสุขัลลิกานุโยค คือ การพัวพันในกามในความสบาย เป็นหลักคำสอนที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาถ้อยคำแรกของพระพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร นอกจากคุณค่าชั้นสูงสุดของหลักมัชฌิมาปฏิปทา ที่เป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์แล้ว คุณค่าในเบื้องต้นยังเป็นไปเพื่อการรู้จักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอดี เป็นแนวทางของการแก้ทุกข์ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” โดยมุ่งเน้นให้มีสุขกายและสุขใจไปด้วย ดังนี้

1. สัมมาทิฏฐิ คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา
2. สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม
3. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
4. สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
5. สัมมาอาชีวะ คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่น ๆ มากเกินไป
6. สัมมาวายามะ คือ ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม
7. สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
8. สัมมาสมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิ वर्ณอยู่เป็นปกติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552, น.311)

อตตา หิ อตตโน นาโถ (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน)

หลัก อตตา หิ อตตโน นาโถ เป็นคำสอนให้บุคคลพึ่งตนเอง ซึ่งแนวทางของระบบเศรษฐกิจพอเพียง ก็ได้มุ่งเน้นให้พึ่งตนเองในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในการสร้างฐานะ และการเก็บรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ เพื่อจับจ่ายใช้สอยในยามจำเป็น นอกจากเป็นที่พึ่งแห่งตนแล้ว จะต้องเป็นที่พึ่งของบุคคลอื่นด้วย นอกจากในระดับบุคคลแล้ว ยังมุ่งเน้นให้การพัฒนาประเทศชาติให้พึ่งตนเองในลักษณะ “เศรษฐกิจพอเพียง” นั่นคือการพัฒนาที่ไม่อิงเศรษฐกิจโลกจนเกินไป

หลักสันโดษ

หลักสันโดษ มุ่งให้บุคคลพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองได้มา และใช้จ่ายในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ให้บุคคลรู้จักประมาณ ได้แก่ การประหยัดและรู้จักออม ไม่ฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่อย่างสงบ เรียบง่าย และโปร่งใส ไม่ทะเยอทะยานต่อสู้ และเบียดเบียนบุคคลอื่น ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน อยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข สันโดษ มีความหมาย 3 นัยคือ ยินดีสิ่งที่เป็นของตน ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ และ ยินดีด้วยใจ ที่มั่นคง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 471)

หลักสัปปริสธรรม 7

หลักสัปปริสธรรม 7 คือ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้คนมีคุณสมบัติของคนดีประกอบด้วย

1. ฉัมนัญญา - ความรู้จักเหตุ คือรู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล
2. อัถถัญญา - ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์
3. อัถถัญญา - ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสมและ รู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป
4. มัตถัญญา - ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและ บริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ เป็นต้น
5. กาลัญญา - ความรู้จักกาล คือรู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา เป็นต้น
6. ปริสัญญา - ความรู้จักบริษัท คือรู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้ரியที่จะประพฤติต่อ ชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์ อย่างนี้ เป็นต้น
7. บุคคลัญญา หรือ บุคคลปโรปรัญญา - ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคล นั้น ๆ ด้วยดี เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 474)

ทฤษฎีธัมมิกัตถะ

เป็นข้อปฏิบัติสำคัญ ที่ทำให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน บางทีเรียกว่า “หัวใจเศรษฐกิจ” โดยมีคำย่อคือ อุ อา กะ สะ ดังนี้

1. อุภูฏานะสัมปทา (อุ) หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรอง พิจารณาหาวิธีการที่แบบคายในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักดำเนินการ ด้านเศรษฐกิจ ทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา (อา) หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษา สามารถปกป้องคุ้มครองรักษา ทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่าง ๆ

3. กัลยาณมิตตตา (กะ) หมายถึง การรู้จักคบคนดีหรือมีกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบ สำคัญ ที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้น ๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่าง ๆ ในการทำงาน ทันทต่อเหตุการณ์ ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนอย่างถูกต้อง ไม่ถูกมิตรชั่วชักจูงไปในทางอบายมุข ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายไป

4. สมชีวิตา (สะ) หมายถึง ความเป็นอยู่พอดี หรือความเป็นอยู่สมดุล คือเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้ พุ่มเฟือย ไม่ให้ผิดเคือง ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

โภคาวิภาค 4 เป็นวิธีการจัดสรรทรัพย์ในการใช้จ่าย โดยจัดสรรทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อใช้บริโภคเลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงดูครอบครัว และคนที่อยู่ในความ รับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์แต่สาธารณะ เป็นต้น

2. แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่าง ๆ

3. แบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 130)

โภคาทียะ 5

เมื่อมีทรัพย์สิน ควรนำมาใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย

1. ใช้จ่ายทรัพย์นั้นเลี้ยงตนเอง เลี้ยงดูครอบครัว มารดาบิดา ให้เป็นสุข

2. ใช้ทรัพย์นั้นบำรุงเลี้ยงมิตรสหาย ผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

3. ใช้ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ

4. ทำพาลี คือ การสละบำรุงสงเคราะห์ 5 อย่าง ได้แก่ 1) อติถิพาลี (ใช้ต้อนรับแขก) 2) ญาติพาลี (ใช้สงเคราะห์ญาติ) 3) ราชพาลี (ใช้บำรุงราชการด้วยการเสียดาหรืออากร) 4) เทวตาพาลี (บำรุงเทวดา) และ 5) ปุพพเปตพาลี (ทำบุญอุทิศให้แก่บุพการี)

5. ใช้เพื่อบำรุงสมณพราหมณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, น. 293)

กามโกศิสุข 4 (สุขของคฤหัสถ์ 4)

คือ คนครองเรือนควรจะมีความสุข 4 ประการ ซึ่งคนครองเรือนควรพยายามให้เข้าถึงให้ได้ คือ

1. อติถิสุข - สุขเกิดจากการมีทรัพย์ เป็นหลักประกันของชีวิต โดยเฉพาะความอุ่นใจ ปลาบปลื้ม ภูมิใจว่าเรามีทรัพย์ที่หามาได้ด้วยกำลังของตนเอง

2. โภคสุข - สุขเกิดจากการบริโภครทรัพย์ หรือใช้จ่ายทรัพย์ คือ รู้จักใช้จ่ายทรัพย์นั้นให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของตน เลี้ยงดูบุคคลอื่น และทำประโยชน์สุขต่อผู้อื่นและสังคม เป็นต้น

3. อนนสุข - สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ไม่ต้องทุกข์ใจ เป็นกังวลใจเพราะมีหนี้สินติดค้างใคร

4. อนวัชสุข - สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ คือ มีกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมที่สุจริต ที่ใครจะว่ากล่าวติเตียนไม่ได้ มีความบริสุทธิ์ และมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตของตน

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา เกี่ยวกับเรื่องความรู้และความเข้าใจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นิสรา ใจชื่อ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านศาลาคักดี และหมู่บ้านโคก มี 8 ปัจจัยเหมือนกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม-วัฒนธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำหมู่บ้าน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ โดยภาพรวมของทั้ง 8 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความก้าวหน้าควรต้องมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนฝ่ายจัดการ คือ ผู้นำหมู่บ้านซึ่งมีส่วนผลักดัน และสนับสนุนให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ก็ต้องมีส่วนร่วม ในการศึกษาและค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสมาชิกในหมู่บ้านเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะผลักดันให้หมู่บ้านประสบความสำเร็จ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นแรงสำคัญที่จะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1. ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 18-28 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่ในช่วง 6,001-9,000 บาท และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 10 ปีขึ้นไป 2. การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่าระดับการ ปฏิบัติของประชาชนทั้งโดยภาพรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามลำดับ 3. ปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัย ด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 4. ข้อเสนอแนะแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่สำคัญที่สุดคือ ภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยในเขตบริการชุมชน ควรจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในเรื่องการทำบัญชีการออม และให้ความรู้ด้านแนวทางการหลีกเลี่ยง ความเสี่ยงต่อภัยมุขโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และคนวัยทำงาน

อานนตรี ประสมสุข (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพระพุทธศาสนาของปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลชวาว อำเภอสลภูภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักพระราชดำรัสของ ร.9 “พออยู่ พอกิน พอเพียง พอดี” วิถีชีวิตยึดหลักโอวาท 3 คือ (1) ไม่ทำชั่ว ปฏิบัติตาม เบญจศีล กุศล 3

เว้นอบายมุข 6 (2) ทำความดีโดยปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม พละ 4 คารวะ 6 มี วินัย ใช้ชีวิตอย่าง
ระมัดระวัง ไม่ประมาท (3) จิตบริสุทธิ์ ปฏิบัติตามไตรสิกขา รักษาศีล บุญกิริยา 10 ฝึกปฏิบัติทั้งสมณะ
วิปัสสนา แนวคิดและวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน พบว่ามี มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสาย
กลาง) สัมปยุตธรรม (คุณสมบัติของคนดี) ทัศนคติสัมมาทิฐิ (อุบายกะสะ) มรรคมืองค์ 8 ทางพันทุกซ์
หิริโอตตัมปะ อตตาทิ อตตโนนาโถ (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน) อิทธิบาท 4 สังคหัตถุ 4 วิถีชีวิตของปราชญ์
ชาวบ้าน ใช้ฐานหลักพุทธธรรมในการพัฒนาบุคคลและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน พอมี พอกิน พออยู่
พอใช้ พออกพอใจ พอแบ่งไว้ใช้จ่าย และประหยัด การประยุกต์ใช้ หลักพุทธธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ หลักสันโดษ โภควิภาคธรรม โภคอาทิจธรรม คิหิสุข/กามโกคิสุข/ สุข
ของคฤหัสถ์ พรหมวิหาร 4 และฆราวาสธรรม

คืนี ปรีชาเชาว์ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการ
เรียนรู้วิถีชีวิตที่พอเพียง และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จาก
การจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ผลการศึกษาพบว่า 1.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้
วิถีชีวิตที่พอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ก่อนเรียน
คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.03 คะแนน โดยมีคะแนนระหว่าง 11 คะแนน ถึง 20 คะแนน หลังเรียนมีคะแนน
เฉลี่ย เท่ากับ 22.38 โดยมีคะแนนระหว่าง 19 คะแนน ถึง 25 คะแนน 2.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย
การเรียนรู้วิถีชีวิตที่พอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ หลัง
เรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 3.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้
วิถีชีวิตที่พอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สูงกว่าเกณฑ์
ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.90 คะแนน
โดยมีคะแนนระหว่าง 5 คะแนนถึง 18 คะแนน หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.70 คะแนน โดย
มีคะแนนระหว่าง 12 คะแนนถึง 25 คะแนน 5.) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 6.) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการ
เรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงพร ชาลีเครือ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ผลการศึกษาพบว่า 1.) ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.57, S.D = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์มากที่สุด คือ ด้านที่มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (\bar{X} = 3.60, S.D.=0.41) รองลงมาคือ ด้านความมีเหตุผล (\bar{X} = 3.57, S.D=0.41) และด้านความพอประมาณ (\bar{X} = 3.54, S.D= 0.40) ตามลำดับ 2.) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียง จำแนกตามเพศ อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครอง และภูมิฐานะของนักเรียน มีผลการวิจัยดังนี้ 2.1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงมากกว่าเพศชาย 2.2 นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 2.3 นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีรายได้แตกต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 2.4 นักเรียนที่มีภูมิฐานะต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

อรุณญา เพิ่มพิรพัฒน์ (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1.) คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ประกอบด้วย 26 คุณลักษณะ แบ่งเป็นภาวะผู้นำ 4 ด้าน คือ ด้านอุดมการณ์ ด้านการพัฒนาทีมงาน ด้านการจูงใจ และด้านคุณธรรม จริยธรรม 2.) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1. แนวคิด/หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. กระบวนการพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) สร้างแนวคิด 2) เตรียมการ 3) พัฒนา 4) ประเมินผล และ 4. เงื่อนไขหรือข้อจำกัด 3.) การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินเพื่อยืนยัน

ประสิทธิภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกับผลการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบ

สุปราณี แก้วมาพะเนา (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการศึกษาพบว่า 1.) ปัญหาการเตรียมความพร้อมโดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและด้านผลลัพธ์ความสำเร็จ ตามลำดับ 2.) สถานศึกษาที่มีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการต่างกัน มีปัญหาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยสถานศึกษาที่มีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการต่ำกว่า 4 ปี มีระดับปัญหาสูงกว่า สถานศึกษาที่มีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการ 4 ปี ขึ้นไป 3.) แนวทางแก้ไขปัญหา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาควรนิเทศและประเมินโครงการอย่างเป็นระบบ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง จัดระบบทะเบียนสื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับรู้และแก้ปัญหาของสถานศึกษาและชุมชน ควรนำข้อมูลจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้การจัดกิจกรรมแนะแนว ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาควรสร้างความตระหนักให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร และระบุให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติการประจำปี ควรจัดระบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และด้านผลลัพธ์ความสำเร็จ สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม อนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ศรินทร์ช ฝ้ายพรหม (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw ผลการศึกษาพบว่า 1.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw พบว่าก่อนเรียนคะแนนเฉลี่ย 15.69 คะแนน หลังเรียนคะแนนเฉลี่ย 24.80 คะแนน มีความก้าวหน้าเฉลี่ย 9.11 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.37 2.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ทางสถิติที่ระดับ .05 3.) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw พบว่าก่อนเรียนค่าเฉลี่ย 28.12 คะแนน และหลังเรียน ค่าเฉลี่ย 32.30 คะแนน มีความก้าวหน้าเฉลี่ย 4.18 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 9.95 5.) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จรัญ สุวรรณวงศ์ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการศูนย์การทหารม้า จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1.) ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับ สูงมาก 2.) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก 3.) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้าราชการศูนย์การทหารม้า จังหวัดสระบุรี ที่ผู้วิจัยเสนอประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์การส่งเสริมการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแต่ละยุทธศาสตร์ได้ทำกลยุทธ์ และแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมประกอบ

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1.) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมีระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 15.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่าทุกมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีระดับความรู้ อยู่ในระดับสูง 2.) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมีระดับความพฤติกรรมการดำเนินชีวิต

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 1.35) เมื่อพิจารณาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ด้านความพอประมาณ นักศึกษามีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =1.11) (2) ด้านความมีเหตุผล นักศึกษามีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 1.38) และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันนักศึกษามีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} =1.49) 3.) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนี้ (1) ด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเก็บออมเงิน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การใช้ทรัพยากรทุกอย่างอย่างประหยัดและรู้คุณค่า การประยุกต์ของเก่าให้กลับมาใช้ได้อีกครั้ง (2) ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ มหาวิทยาลัยควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรายวิชา “เศรษฐกิจพอเพียง” ควรมีการสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงในทุกรายวิชา มีการจัดตั้งชมรมเศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (3) ด้านการณรงค์ ได้แก่ การทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ในมหาวิทยาลัยการจัดอบรมให้ความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดนิทรรศการเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาความรู้และความเข้าใจของนักศึกษา เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาโดยจำแนกตามเพศ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาภาคปกติ ระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2563 จาก 17 สาขาวิชา

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane อ้างถึงใน สุวิมล ติกรการนันท์, 2548: 177) ซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้น จะทำการเลือกตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ซึ่งจะทำการศึกษาเพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรที่ทำการศึกษา

ตาราง 3.1 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

ลำดับ	เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ชาย	9	30.00
2	หญิง	21	70.00
	รวม	30	100.00

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบทดสอบถามความรู้ความเข้าใจของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศและสาขา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นคำถามตอบ ถูก-ผิด จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบทดสอบความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นคำถามตอบ ถูก-ผิด จำนวน 10 ข้อ

ในการสร้างแบบทดสอบและแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

(1) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความสัมพันธ์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

2. ศึกษานิยาม ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาซึ่งจะครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน การมีความรอบคอบ คุณธรรมจริยธรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. เขียนนิยามศัพท์เชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

4. สร้างแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา เป็นแบบ 2 ตัวเลือก ถูก-ผิด จำนวน 20 ข้อ

5. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) เพื่อคัดเลือกและปรับปรุงข้อความให้สอดคล้องกับนิยามที่กำหนดไว้ โดยข้อความทั้งหมดต้องมีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

6. นำแบบทดสอบที่ผ่านการคัดเลือกแล้วในข้อที่ 5 ไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลจากการทำแบบทดสอบมาตรวจหาให้คะแนนตามเกณฑ์ ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

6.1 ด้านความรู้

ค่าคะแนน สูงกว่า 7 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้สูง

ค่าคะแนนระหว่าง 3-7 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้ปานกลาง

ค่าคะแนนต่ำกว่า 3 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้ต่ำ

6.2 ด้านความเข้าใจ

ค่าคะแนน สูงกว่า 7 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้สูง

ค่าคะแนนระหว่าง 3-7 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้ปานกลาง

ค่าคะแนนต่ำกว่า 3 คะแนน หมายถึง ระดับความรู้ต่ำ

จากนั้นนำผลที่ได้มาหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบทดสอบโดยใช้สูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (KR-20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.00

7. จัดพิมพ์แบบทดสอบ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

3.3.1.1 ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักศึกษาในช่วงเดือนมีนาคม 2564 โดยการแจกแบบสอบถาม ให้กับนักศึกษาทั้ง 17 สาขา จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 30 คน
2. ก่อนลงมือตอบแบบสอบถามผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขั้นตอนการตอบแบบสอบถามให้นักศึกษาเข้าใจ จากนั้นให้นักศึกษาลงมือตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง
3. นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการดังนี้

ในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การหาความถี่ และร้อยละ จำแนกตามสาขา เพศ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยแบบทดสอบ ถูก-ผิด โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรม

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรม พุทธศาสนาด้วยแบบทดสอบถูกผิด โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตรดังนี้

1.1 สูตรการหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{X}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
 X แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

1.2 สูตรการหาค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคน

1.3 สูตรการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D = \sqrt{\frac{\sum (X - \mu)^2}{N - 1}}$$

S.D แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 X^2 แทน ผลรวมกำลังสองของคะแนนในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคน
 \sum แทน ผลรวม

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร ดังนี้

$$[\alpha =] \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2}\right)$$

เมื่อ	α	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
	K	หมายถึง	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	$\sum s_i^2$	หมายถึง	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	s^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2.2 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) เพื่อหาความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ
	จุดประสงค์	$\sum R$	แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของ
	ผู้เชี่ยวชาญ	N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยการแปลความคือ ถ้า IOC \geq 0.5 แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดวัตถุประสงค์ข้อนั้นจริง
 ถ้า IOC \leq 0.5 แสดงว่าข้อคำถามนั้นไม่วัดวัตถุประสงค์ข้อนั้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 2. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เมื่อจำแนกตามเพศ ซึ่งได้แยกการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอนดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.1 ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การหาค่าความถี่ และ ร้อยละ จำแนกตาม เพศ

4.2 ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยแบบทดสอบถูก-ผิด โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาด้วยแบบทดสอบถูก-ผิด โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.1 ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามเพศ

ลำดับ	เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ชาย	9	30.00
2	หญิง	21	70.00
	รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาตามเพศพบว่า สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษามีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

จำแนกตามเพศ พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 ส่วนเพศชายมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00

4.2 ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับความรู้
ชาย	9	8.78	0.44	สูง
หญิง	21	8.76	0.54	สูง
รวม	30	8.77	0.51	สูง

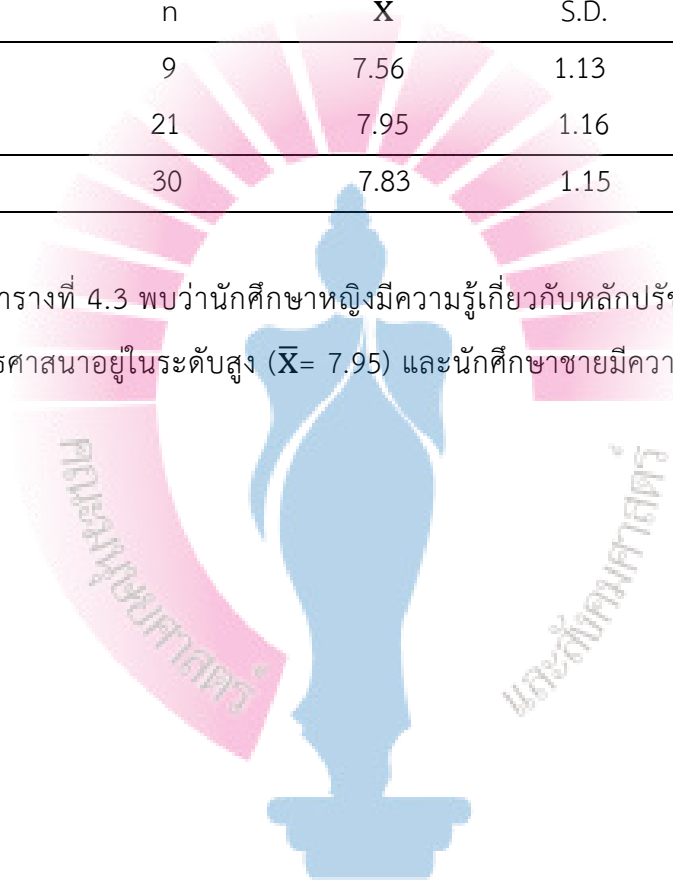
จากตารางที่ 4.2 พบว่านักศึกษาหญิงมีความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 8.76) และนักศึกษาชายมีความรู้ในระดับสูง (\bar{X} = 8.78) ตามลำดับ

4.3 ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ หลักธรรมพุทธศาสนา

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาจำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
ชาย	9	7.56	1.13	สูง
หญิง	21	7.95	1.16	สูง
รวม	30	7.83	1.15	สูง

จากตารางที่ 4.3 พบว่านักศึกษาหญิงมีความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}= 7.95$) และนักศึกษาชายมีความรู้ในระดับสูง ($\bar{X}= 7.56$) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เมื่อจำแนกตามเพศ

สมมติฐานการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา อยู่ในระดับสูง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากประชากรคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2563 จาก 17 สาขาวิชา จำนวน 688 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ชั้นปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา จำนวน 30 คน จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา เป็นแบบ 2 ตัวเลือก ถูก-ผิด จำนวน 20 ข้อ โดยจะทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบด้วยสูตรคูเดอร์ ริชาร์ดสัน KR-20 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การหาค่าความถี่ และ ร้อยละ จำแนกตามเพศ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยแบบทดสอบถูก-ผิด โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ด้วยแบบทดสอบถูก-ผิด โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปเป็น 3 ตอน ได้ดังนี้

5.1.1 ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

5.1.1.1 เพศของกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 70.00 และเพศชายร้อยละ 30.00

5.1.2 ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ดังนี้

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีระดับความรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=8.77$) เมื่อพิจารณาเป็นเพศพบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับสูง

5.1.3 ตอนที่ 3 ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาสรุปได้ดังนี้

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 7.83) เมื่อพิจารณาเป็นเพศพบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับสูง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาของนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ ความรู้ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 8.77) และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 7.83) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแยกเป็นเพศ พบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีระดับความรู้และความเข้าใจสูง ซึ่งจากผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา สุวรรณวงศ์ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการศูนย์การทหารม้า จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1.) ผลการศึกษาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับ สูงมาก 2.) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก 3.) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้าราชการศูนย์การทหารม้า จังหวัดสระบุรี ที่ผู้วิจัยเสนอประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์การส่งเสริมการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแต่ละยุทธศาสตร์ได้ทำกลยุทธ์ และแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมประกอบ

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในรายวิชาศึกษาทั่วไปหรือในรายวิชาต่าง ๆ อาจมีการสอดแทรกในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อหรือ

ในกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งนักศึกษาได้เคยเรียนผ่านเนื้อหาเหล่านี้มาบ้างแล้ว จึงทำให้นักศึกษามีความ
ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนาในระดับสูง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปสำหรับผู้ที่มีความสนใจ อยากค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ควรศึกษาความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักศึกษา
ระดับปริญญาโท นักศึกษาปริญญาเอก กลุ่มวัยกลางคน เป็นต้น เพื่อนำองค์ความรู้มาเป็นองค์ความรู้ที่
เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจกับหลักธรรมพุทธศาสนาที่ดีต่อไป

5.3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจระหว่างนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์และนักศึกษา
สายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หรือเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัย เป็นต้น

บรรณานุกรม

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณานุกรม

พระราชดำรัส วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐. (๒๕๔๑) กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (2563). ประวัติคณะครุศาสตร์. [ออนไลน์]

แหล่งที่มา : <http://www.edu.nrru.ac.th/edkorat/> [10 กรกฎาคม 2563]

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. (2563). คำอธิบายรายวิชา. [ออนไลน์]

แหล่งที่มา : http://www.buddhiststudies-nrru.net/?page_id=11 [10 กรกฎาคม 2563]

มานิตย์ กิตติจุงจิต.(2555) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงวิถีชีวิตแห่งความสมดุล. กรุงเทพฯ : กิจอักษร.

คำนาย อภิปรัชญาสกุล (2558) เศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โฟกัสมีเดีย แอนด์พับลิชชิ่ง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) (2561) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่๑/เสริม) (พิมพ์ครั้งที่ 14) กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมมรรดกถาแปล. ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

นิสรา ใจชื่อ. (2557) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

รัชพงศ์ บุญญานวัตร (2554) การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

อานนท์ ประสมสุข (2561) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพระพุทธศาสนาของปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลหวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (รายงานผลการวิจัย). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศินี ปรีชาเชาว์ (2555) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้วิถีชีวิตที่พอเพียงและความสามารถในการวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดการเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์ (รายงานผลการวิจัย). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ศิรินุช ฝ่าพรม (2556) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเทคนิค Jigsaw (รายงานผลการวิจัย). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ดวงพร ชาลีเครือ (2557) การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 (รายงานผลการวิจัย). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อรัญญา เพิ่มพีรพัฒน์ (2558) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศักดิ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (รายงานผลการวิจัย). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สุปราณี แก้วมาพะเนา (2560) การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา เขต 5 (รายงานผลการวิจัย). นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

จรัญ สุวรรณวงศ์ (2555) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
ข้าราชการศูนย์การทหารม้า จังหวัดสระบุรี (รายงานผลการวิจัย) พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2553) พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร (รายงานผลการวิจัย) กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในกาวิจัย
- หนังสือขอความอนุเคราะห์

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

-
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยพล ธงภักดิ์ ตำแหน่ง อาจารย์
สังกัดคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพ ผู้รุ่งเรือง ตำแหน่ง อาจารย์
สังกัดคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิตย์ อรรคชาติ ตำแหน่ง อาจารย์
สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หนังสือขอความอนุเคราะห์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

ที่

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยพล ธงภักดิ์

เนื่องด้วย นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ รหัสนักศึกษา ๖๒๔๐๑๒๐๑๒๖ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ซึ่งการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้รับอนุมัติทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนักศึกษา จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓

การดำเนินการวิจัยเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำขึ้นนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหา สอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินผล ได้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมานิตย์ อรรคชาติ)

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

ที่

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพ ผู้รุ่งเรือง

เนื่องด้วย นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ รหัสนักศึกษา ๖๒๔๐๑๒๐๑๒๖ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ซึ่งการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้รับอนุมัติทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนักศึกษา จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ การดำเนินการวิจัยเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำขึ้นนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหา สอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินผล ได้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมานิตย์ อรรถชาติ)

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

ที่

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิตย์ อรรคชาติ

เนื่องด้วยข้าพเจ้า นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ รหัสนักศึกษา ๖๒๔๐๑๒๐๑๒๖ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา ซึ่งการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้รับอนุมัติทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนักศึกษา จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ การดำเนินการวิจัยเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำขึ้นนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหา สอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินผล ได้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ)

นักศึกษาผู้วิจัย

ภาคผนวก ข

-แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเรื่องของหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลที่ได้จะนำไปศึกษาวิเคราะห์และศึกษา
2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้
 - ส่วนที่ 1 เพศและสาขาวิชา
 - ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
3. กรุณาตอบแบบสอบถามโดยครบถ้วนสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด
4. ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้

ส่วนที่ 1 เพศและสาขาวิชา

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง หน้าข้อความที่ตรงกับความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. สาขาวิชา

() การศึกษาปฐมวัย	() คณิตศาสตร์	() คอมพิวเตอร์ศึกษา
() เคมี	() ชีววิทยา	() ฟิสิกส์
() วิทยาศาสตร์ทั่วไป	() พลศึกษา	() ภาษาไทย
() ภาษาอังกฤษ	() สังคมศึกษา	() ดนตรี
() ศิลปศึกษา	() อุตสาหกรรมศึกษา	() นาฏศิลป์ไทย
() พุทธศาสนศึกษา	() การศึกษาพิเศษ-ภาษาไทย	

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรม
พุทธศาสนา

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ถ้าท่านคิดว่าข้อความดังกล่าวถูก หรือทำเครื่องหมาย / ลงในช่องผิด
ถ้าท่านคิดว่าข้อความดังกล่าวไม่ถูกต้อง

ข้อที่	ข้อความ	ถูก	ผิด
ด้านความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
1	ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น		
2	การรู้จักประหยัด สามารถปฏิบัติได้โดย การตัดทอนลดรายจ่ายและความ ฟุ่มเฟือย		
3	ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้อง มีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุที่เกี่ยวข้อง		
4	ความมีเหตุผลไม่สามารถนำมาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายใน การดำรงชีวิต		
5	ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น		
6	การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเป็นองค์ประกอบที่จะเสริมสร้างการใช้ทรัพยากรให้ พร้อมต่อการรับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก		
7	ความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน		
8	การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัย ความรู้เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
9	คุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใ้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต		
10	คนเราจะเจริญและน่าเชื่อถือได้ต้องมีสัจจะ ความซื่อสัตย์และความประพฤติไม่ ชอบธรรม เป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต		
ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมพุทธศาสนา			
11	มัชฌิมาปฏิปทาในทางพุทธศาสนา หมายถึง ทางสายกลาง		

12	การรับประทานอาหารที่อร่อย จนอิม เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง		
13	การจัดทำรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ทำให้ทราบถึงรายรับรายจ่าย เป็นการนำหลักธรรมโศคาวิภาค 4 มาประยุกต์ใช้กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
14	หลักสันโดษ คือ การใช้ชีวิตเพียงลำพัง ไม่คบหาผู้อื่น		
15	นาย ก เก็บเงินได้และนำไปคืนเจ้าของเพราะนาย ก ปฏิบัติตามหลักสัจปฐิธรรม 7		
16	ทฤษฎีมิกัดกะ คือ ธรรมที่เป็นประโยชน์ปัจจุบัน เรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ		
17	โศคาวิภาค 4 เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรในการใช้จ่ายโดยจัดสรรทรัพยากรออกเป็น 5 ส่วน 1.เลี้ยงครอบครัว 2.ลงทุน 3.ยามจำเป็น 4.เลี้ยงเพื่อน 5.ทำบุญ		
18	นาย ข เมื่อเงินเดือนออกขอขบนัดเพื่อมาสังสรรค์ เพราะนาย ข ปฏิบัติตามหลักโศคาทียะ 5		
19	นาย ค ประกอบอาชีพ เจ้ามือหอยและมีความสุขมากจากอาชีพที่ตนทำ เพราะนาย ค ยึดหลักกามโศคีสูข 4		
20	หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี ประโยชน์สามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิต		

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล : นายณัฐพงษ์ พิมพาชาติ
- วัน/เดือน/ปีเกิด : 29 มีนาคม 2544
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน : 15/2 ม.7 ตำบลจอหอ อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30310
- การศึกษา : พ.ศ. 2561 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ อำเภอเมืองนครราชสีมา
จังหวัดนครราชสีมา
- การศึกษาปัจจุบัน : กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

